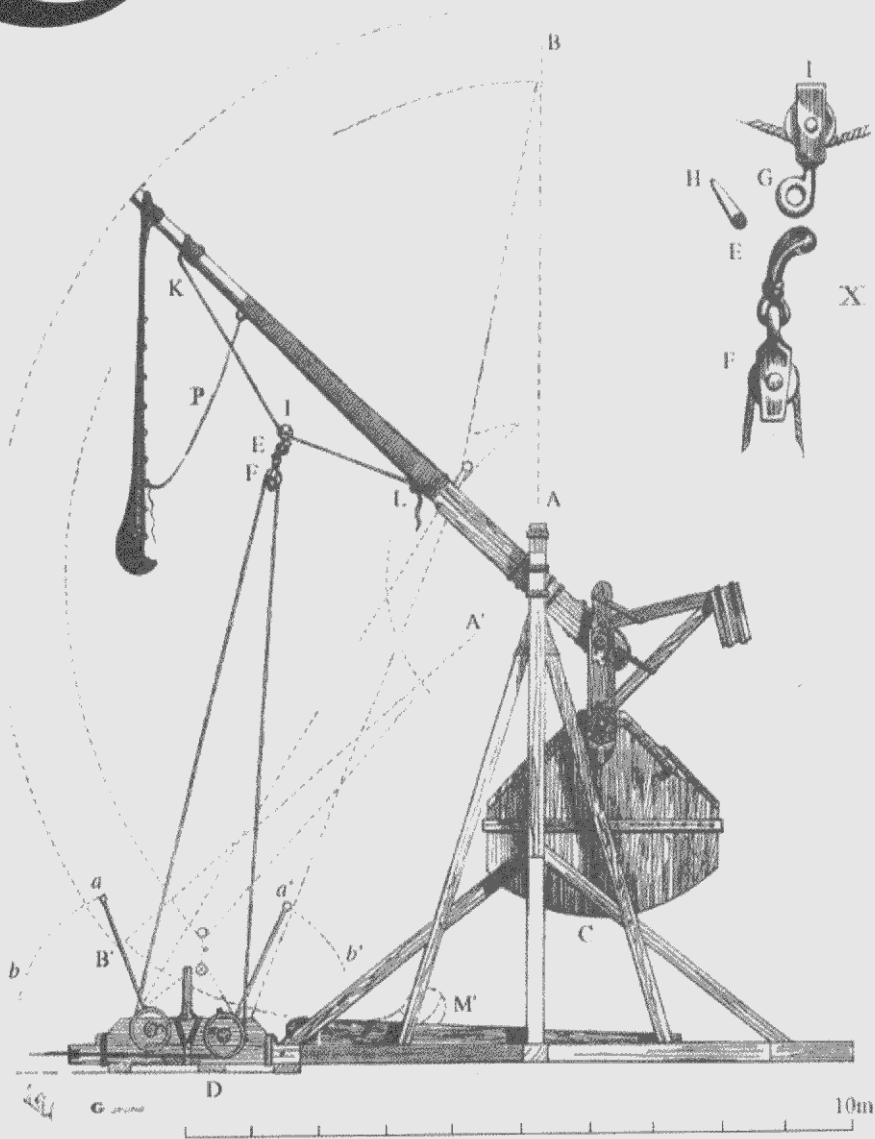

οικονομική κρίση & αυτοοργάνωση

λαϊκές συνελεύσεις

υποδομές αλληλοβοήθειας

άμεσες δράσεις

ΣΕΛ.3

λίγα λόγια για μια κρίση

ΣΕΛ.5

αυτοοργάνωση
και αυτοοργανωμένα εγχειρήματα:
μια παρακαταθήκη

ΣΕΛ.8

η εμπειρία της αυτοοργάνωσης
ως η ουσία
μιας νέας απελευθερωτικής στρατηγικής

ΣΕΛ.12

η αυτοοργάνωση στην πράξη

ΣΕΛ.15

η κοντινή αργεντινή

ΣΕΛ.17

το κίνημα των συνελεύσεων στην Αργεντινή:
απολογισμός μιας εμπειρίας

για την 1η μέρα του 3μέρου
του Θεσπίτη

25/6/2010

Λίγα λόγια για μια κρίση

Η κυρίαρχη ρητορεία για την ιστορική περίοδο που διανύουμε παραμένει ανεξάντλητη αποθεμάτων. Το κυριότερο μέλημά της ήταν και είναι να πειστούμε ότι η κρίση είναι το αποτέλεσμα της κακής διαχείρισης του δημόσιου χρήματος, της κερδοσκοπίας κάποιων λίγων και ότι ως εκ τούτου το πρόβλημα διορθώνεται, βάζοντας όλοι λίγο πλάτη για την αποκατάσταση της «βλάβης» τού κατά τα άλλα άρτιου συστήματος πολιτικής και κοινωνικής διαχείρισης. Πάνω σε αυτό το κομβικής σημασίας για το κυρίαρχο πολιτικό σύστημα επιχείρημα, χτίζεται μια άνευ προηγουμένου **στρατηγική λεηλασίας και επέλασης στους «από κάτω»**.

Στην πραγματικότητα, η «οικονομική κρίση» δεν ήρθε από το πουθενά, ούτε χαρακτηρίζεται από τη «φυσικότητα» κάποιας ασθένειας που όλοι-ες είμαστε συνυπεύθυνοι-ες. Οι οικονομικές κρίσεις αποτελούν πάντα ένα πολύ πρόσφορο πεδίο για τα αφεντικά του κόσμου να ξαναμοιράσουν την τράπουλα, να ξεφορτωθούν τα «αντιπαραγωγικά» βάρη, να επαναδιαμορφώσουν τις στρατηγικές επέκτασης της κερδοφορίας των λίγων –οι οικονομικές κρίσεις είναι και κοινωνικές και πολιτικές κρίσεις. Όσο για την κερδοσκοπία, αυτή αποτελεί δομικό συστατικό του καπιταλισμού, είναι η ύψιστη αξία του πολιτισμού του χρήματος και του εμπορεύματος. Οι «αόρατοι» κερδοσκόποι, που επιβουλευονται το «κοινό καλό», είναι απλά ένα από τα κυρίαρχα ευφυολογήματα, αφού είναι οι ίδιοι –εύκολα ορατοί- που αντάλλασαν και θα συνεχίσουν να ανταλλάσουν υπογραφές και επενδύσεις με την κρατική μηχανή, μιλώντας πάντα **στη γλώσσα της «ανάπτυξης»**.

Οι αλυσιδωτές δέσμες των μέτρων για το ξεπέρασμα της κρίσης, ουσιαστικά τραβάνε το ήδη τεντωμένο σχοινί που δένει τους μη προνομιούχους στο άρμα της λεηλασίας και της εκμετάλλευσης. Υπό το καθεστώς δανεισμού και επιτήρησης από την ΕΕ και το ΔΝΤ και με την κυβέρνηση -μαζί με τον υποστηρικτικό θεσμικό συρφετό της- να τα υλοποιούν, περνούν μια σειρά μέτρα, όπως περικοπή των μισθών και των επιδομάτων στο δημόσιο τομέα, μείωση των συντάξεων, επιπλέον φορολογικές επιβαρύνσεις, συνεχείς αυξήσεις στο ΦΠΑ, άρση των περιορισμών στις απολύσεις, μείωση των αποζημιώσεων, αύξηση των ορίων συνταξιοδότησης και δρομολογούνται κι άλλα όπως απολύσεις της τάξης των 200.000 εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα μέσα στα επόμενα τρία χρόνια, μειώσεις στους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα, κατάργηση των συλλογικών συμβάσεων εργασίας... **Και είναι μόνο η αρχή...** Η κρίση είναι ξεκάθαρα πόλεμος στους «από κάτω»: φτιάχνει ουρές ανέργων, οφειλετών σε τράπεζες, απλήρωτων κι επισφαλών εργαζομένων, στρατιές εξαθλιωμένων που ζουν από «περισσεύματα-σκουπίδια», φτιάχνει στρατούς αποκλεισμένων που η μιζέρια, ο κυνισμός, ο κοινωνικός σιγματισμός και η αυτοκαταστρο-

φή είναι τα μοναδικά τους κοινωνικά συμβόλαια. Η κρίση είναι το βάθεμα της κοινωνικής ανέχειας και της εξαθλίωσης.

Τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης αναλαμβάνουν οι ένστολοι υπερασπιστές των συμφερόντων της κυριαρχίας, κοινώς η αστυνομία. Χρόνια τώρα ενσταλάζεται με ποικίλους λόγους κοινωνικά η ανάγκη ενός **κράτους «ασφάλειας»**. Σπς μέρες μας, με το αναβαθμισμένο πλέον δόγμα της «μηδενικής ανοχής» έχουν ξεχυθεί στους δρόμους χιλιάδες νέοι μπάτσοι (ειδικοί φρουροί, δίας, δέλτα, αστυνομικοί της γειτονιάς), μαζί με τις παλιές φυσικά εφεδρείες των μηχανισμών καταστολής. Φαίνεται ότι οι δημόσιες υπηρεσίες δεν πάσχουν από τους λιγοστούς γιατρούς, νοσηλευτές και από άλλες «προνοιακές» ελλείψεις, αλλά από μπάτσους -τις 15 χιλιάδες αναμένεται να φτάσουν οι νέες προσλήψεις αστυνομικών μέσα στα επόμενα πέντε χρόνια. Για να εμπεδωθεί με σαφήνεια το **«τάξη και ασφάλεια»**, να μπολιαστούν με φόβο όλοι αυτοί κι αυτές που έχουν όλους τους λόγους του κόσμου να βγουν στους δρόμους και να εξεγερθούν, να εγκληματοποιηθούν ολόκληρες κοινωνικές ομάδες (π.χ. μετανάστες, ριζοσπαστικοί πολιτικοί και κοινωνικοί χώροι).

Και είναι η ολοένα και μεγαλύτερη έλλειψη πίστης στο πολιτικό σύστημα, η δυστοκία απόσπασης κοινωνικής συναίνεσης μπροστά στα καταφανώς αντικοινωνικότερα μέτρα που έχουν θεσμοθετηθεί μεταπολιτευτικά, η -έστω και στα σπάργα- διάθεση αντιπουναινετικής δράσης (όπως για παράδειγμα η πρακτική της χαριστικότητας εισιτηρίων στα μέσα μαζικής μεταφοράς) και τελικά η σε εξέλιξη συσσώρευση κοινωνικής οργής, που προκαλεί μεγάλη ανησυχία στους κυρίαρχους. Το ογκωδέστερο συλλαλητήριο των τελευταίων τριάντα χρόνων, αυτό της 5^{ης} Μάη, είναι ενδεικτικό των διαθέσεων που διαμορφώνονται: άνθρωποι κάθε ηλικίας, εργαζόμενοι στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, άνεργοι, ντόπιοι και μετανάστες διασταύρωσαν την οργή τους, για να την εκβάλλουν σε κρατικούς και καπιταλιστικούς στόχους και πολύ περισσότερο στην ίδια τη βουλή, υλικοποιώντας έτσι τη γενική αίσθηση απαξίας για την κυρίαρχη πολιτική και οικονομική εξουσία και παραμένοντας στο δρόμο για πολλές ώρες παρά την δριμεία καταστολή που δέχτηκαν. Και είναι περισσότερο από αναμενόμενο τέτοιου είδους κνηρές κοινωνικές αντιπουναινετικές «δηλώσεις» να πυκνώσουν στο κοντινό μέλλον, μιας που ακολουθούν επιπλέον μέτρα αφαίμαξης των «από κάτω».

Είναι τώρα περισσότερο επιτακτικό από ποτέ, να θυμηθούμε δεσμούς και έννοιες που τα τελευταία 15 χρόνια της νεοφιλελεύθερης πολιτικής φρόντισαν να διαγράψουν από την καθημερινότητά μας. Λέξεις όπως **αλληλοβοήθεια, χαριστικότητα, μαζί, συλλογικά, αλληλεγγύη** να αρχίσουν να πραγματώνουν το επαναστατικό τους περιεχόμενο. Να συλλαβίσουμε και πάλι συλλογικές αρνήσεις, ενάντια στο καθεστώς της εξατομίκευσης, της φτώχειας, του αποκλεισμού και της μιζέριας, που μας θέλει μόνους και μόνες να αντιμετωπίσουμε μοιρολατρικά τις νέες επιβολές. Είναι τώρα ακόμα πιο επιτακτική η ανάγκη οργάνωσης συλλογικών απαντήσεων κοινωνικής αντίβιας, αυτοοργανωμένων συλλογικών διαδικασιών και υποδομών αλληλοβοήθειας σε όλους τους κοινωνικούς χώρους, στους χώρους εργασίας, σε σχολεία και σχολές, στις γειτονιές των πόλεων, στα χωριά... Μέσα από αυτοοργανωμένα εγχειρήματα, να μπλοκάρουμε το φόβο, οργανώνοντας δίκτυα αλληλεγγύης και δοκιμάζοντας τις απεριόριστες δυνατότητες αυτοκαθορισμού που ανοίγονται μπροστά μας.

Η αυτοοργάνωση

και οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες:

Καταλήψεις, στέκια, εγχειρήματα, μια παρακαταθήκη

Σήμερα, εν μέσω οικονομικής και κοινωνικής κρίσης, οι αυτοοργανωμένοι κοινωνικοί και πολιτικοί χώροι, που λειτουργούν αντιπαραρκικά, με οριζόντιες δομές και αδιαμεσολάβητα, μπορούν να πυροδοτήσουν προτάσεις συνεύρεσης των καταπιεσμένων, μεταγγίζοντας την εμπειρία τους, ώστε να ξεπηδήσουν πρωτοβουλίες και συνελεύσεις σε γειτονίες, οι οποίες θα επιδιώξουν να δώσουν συλλογικές απαντήσεις, όχι μόνο στις νέες δέσμες μέτρων αλλά και σε ένα σύνολο ζητημάτων καθημερινότητας.

Κατά τη διάρκεια των δυο τελευταίων δεκαετιών έχει δημιουργηθεί **μια παράδοση παρουσίας ανοικτών κοινωνικών και πολιτικών αυτοοργανωμένων χώρων**, σε όλη την ελληνική επικράτεια. Ανεξάρτητα από τη μορφή εδαφικοποίησης τους, οι χώροι ελευθερίας μπορεί να είναι καταλήψεις ή ενοικιαζόμενοι χώροι, ενταγμένοι μέσα στον ιστό μιας πόλης, μιας γειτονιάς ή μιας σχολής. Οι χώροι αυτοί προάγουν ένα άλλο αξιακό μοντέλο, ενάντια στον πολιτισμό της καταπίεσης και εκμετάλλευσης.

Πρόκειται για ελεύθερες συνευρέσεις ανθρώπων, συνθήκες του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου, αλλά όχι απαραίτητα, οι οποίοι ισότιμα, αυτοοργανωμένα, αντιπαραρκικά και αδιαμεσολάβητα επεξεργάζονται τις απόψεις τους πάνω σε ζητήματα της επικαιρότητας ή ζητήματα δικής τους πολιτικής επιλογής και τα βγάζουν στο δρόμο ευπρόσωπα, άλλοτε με επιδίωξη την αντιπληροφόρηση και άλλοτε αναλαμβάνοντας δράσεις, πάντα στην κατεύθυνση της διάτρησης της κυριαρχικής προπαγάνδας, της ανατροπής και της ξεκάθαρης σύγκρουσης με τον υπάρχοντα εξουσιαστικό πολιτισμό.

Οι άνθρωποι που αυτοοργανώνονται όχι μόνο δε διεκδικούν σχέση αλλά ούτε και συνδιαλέγονται, σε κανένα επίπεδο, με μεσάζοντες, αυτόκλητους σωτήρες και κάθε διαμεσολαβητικό μηχανισμό (από τους δημοτικούς φορείς, τους φοιτητικούς συλλόγους και τους επαγγελματίες συνδικαλιστές έως τα μμε και τις μκο).

Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τη δημοσιοποίηση των απόψεών τους αλλά και για την πολιτική τους παρέμβαση δε θα μπορούσαν να είναι άλλα από μέσα που μπλοκάρουν τη διαμεσολάβηση, την αναγνώριση και καθιέρωση ειδικών. Η αφισκοκόλληση, το μοίρασμα έντυπων προκηρύξεων, εφημερίδων και περιοδικών, αλλά και το διαδίκτυο προάγουν την αντιπληροφόρηση, ανοίγοντας παράλληλα ένα γόνιμο πεδίο επικοινωνίας και συνάντησης. Σης περισσότερες περιπτώσεις των χώρων ελευθερίας, οι λειτουργίες τους υλικοποιούνται καταργώντας άλλο ένα μεγάλο διαχωρισμό, αυτόν του χρήματος, αφού όλη η χρηματοδότηση των προσπαθειών που αναλαμβάνονται προκύπτει από την ελεύθερη συνεισφορά των συμμετεχόντων αλλά και όποιου-ας επιθυμεί να συνδράμει και να στηρίξει τα εγχειρήματα και τις δραστηριότητές τους.

Μέσα στα χρόνια όλη αυτή η προσπάθεια, δε θα μπορούσε παρά να έχει αφήσει κάποιες παρακαταθήκες, την δική της παράδοση. Λιγότερο ή περισσότερο το πρόταγμα της αυτοοργάνωσης ριζώνει στις γειτονίες και τις συνειδήσεις των

ανθρώπων, ως μια ισότιμη μορφή οργάνωσης των αγώνων αλλά και της καθημερινής ζωής. Πάνω απ' όλα εμφανίζεται ως **η πιο ανιδιοτελής και συνάμα ριζοσπαστική πρόταση προς την κατεύθυνση της ελευθερίας**, η οποία κατατίθεται ανοιχτά, δοκιμάζει και δοκιμάζεται σε όλους τους τομείς και φαίνεται να δίνει διέξοδο σε μια κομβική κοινωνική ανάγκη και αγωνία: της απάντησης σε θέματα καθημερινότητας, μέσα από απελευθερωτικές διαδικασίες και προς μια απελευθερωτική προοπτική.

Η οικειοποίηση των αυτοοργανωμένων διαδικασιών

Σε ερωτήματα που τίθενται, από τις εργασιακές σχέσεις μέχρι τη διαχείριση του ελεύθερου χρόνου, από την αυτομόρφωση μέχρι τις δημιουργικές ασχολίες, από τα ζητήματα του φύλου και του σώματος μέχρι τις διαπροσωπικές σχέσεις, από τους συλλογικούς αγώνες μέχρι την αντιμετώπιση της καταστολής, οι αυτοοργανωμένες, αντιθεσμικές και αντιεραρχικές διαδικασίες αποτελούν τον τρόπο μέσα από τον οποίο πολλές κοινωνικές ομάδες και άτομα επιλέγουν να λειτουργήσουν, τόσο στο επίπεδο της καθημερινότητας όσο και στο επίπεδο του αγώνα.

Όλο και πιο συχνά **αυτοοργανωμένα εγχειρήματα και πρωτοβουλίες ξεπηδούν μέσα σε εργασιακούς χώρους**, δημιουργώντας ενώσεις εργαζομένων, πρωτοβάθμια σωματεία και συνελεύσεις βάσης, ως απάντηση στην εργοδοτική λεηλασία που επιδιώκουν τα αφεντικά. Με τη «μικρή» τους ιστορία, έχοντας να αντιμετωπίσουν τόσο την χειραγωγική και υποχωρητική παρακαταθήκη του καθεστωτικού συνδικαλισμού όσο και τον φόβο (ή και την απάθεια πολλές φορές) των εργαζομένων στους χώρους εργασίας, κατάφεραν να δημιουργήσουν κοινωνικές τομές και ρήξεις: συλλογικά εγχειρήματα (πχ. βιβλιοφιλικάριος, εργατικές συνελεύσεις, κατάληψη ΓΣΕΕ τον Δεκέμβριο του '08), σωματεία (στο χώρο των εκδόσεων, στον επισιτισμό και αλλού παλαιότερα), αλληλεγγύη σε συλλογικούς ή ατομικούς εργατικούς αγώνες (από την υπόθεση της Κωνσταντίνας Κούνεβα, τον αποκλεισμό καταστημάτων σε περιπτώσεις απολύσεων ή εργοδοτικής τρομοκρατίας όπως πρόσφατα π.χ. τα καταστήματα ViaVai).

Αντίστοιχα αυτοοργανωμένα εγχειρήματα συναντάμε και **σε διάφορες περιπτώσεις όξυνσης κοινωνικών προβλημάτων**, όπως περιβαλλοντικά ζητήματα, ζητήματα προσβασιμότητας στις υπηρεσίες υγείας, αλλά και προβλήματα που προκύπτουν στις διάφορες γειτονίες, από έργα ανάπλασης των δημόσιων χώρων που ουσιαστικά τοιμεντοποιούν το τοπίο, μέχρι τις κεραίες κινητής τηλεφωνίας και τους ΧΥΤΑ, και από την εγκληματοποίηση συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων έως τα πογκρόμ εναντίον των μεταναστών, κ.α. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, άνθρωποι συνευρίσκονται με σκοπό να δράσουν για ένα συγκεκριμένο ζήτημα, μέσα από ανοιχτές, λαϊκές συνελεύσεις, **μακριά και ενάντια από την όποια θεσμική διευθέτηση και συνεργασία**. Ενδεικτικά μόνο, μπορούμε να αναφέρουμε τις διαδικασίες που στήθηκαν για την καρένη Πάρνηθα και ενάντια στις επεκτατικές βλέψεις του καζίνο, τις κινητοποιήσεις των κατοίκων στην Λευκίμμη της Κέρκυρας ενάντια στη δημιουργία ΧΥΤΑ, παλαιότερα στην Ολυμπιάδα Χαλκιδικής ενάντια στην επένδυση θανάτου και ερήμωσης της πολυεθνικής εταιρείας εξόρυξης χρυσού TVX Gold, τις κινήσεις εναντίον του μπαζώματος του Αχελώου, η λαϊκή συνέλευση και η ανοιχτή συνέλευση εργαζομένων και ανέργων για τα νέα μέτρα και το ασφαλιστικό στο Μπρακάμι και σε πολλές ακόμα περιπτώσεις. Ο αυτοοργανωμένος χαρα-

κήτρας αυτών των συνελεύσεων γειτονιάς, των λαϊκών συνελεύσεων, δεν αποτελεί μόνο το μέσο για την επίτευξη ενός στόχου αλλά και το σκοπό, αφού συγκροτούνται από ετερόκλητο πολιτικά κόσμο. Η διαφύλαξη των διαδικασιών, **ο αντιεραρχικός και αδιαμεσολάβητος χαρακτήρας τους, ο αντισυναινετικός τους λόγος και γενικότερα ο αμεσοδημοκρατικός τρόπος λήψης των αποφάσεων αποτελούν την ασπίδα προστασίας τους.** Είναι άλλωστε κοινή πεποίθηση πως τη χρησιμοποίηση, προς ίδιον όφελος ή τη διάλυση των αυτοοργανωμένων λαϊκών συνελεύσεων, πολλοί θέλησαν και θα θελήσουν να πετύχουν, είτε από την πλευρά των αριστερών και αριστερίστικων κομμάτων (αν ξεπερνούν τα όρια της κομματικής τους ιδιοτέλειας), είτε από την πλευρά των δέμων και των δημοτικών αρχοντίσκων που όταν δεν καταφέρουν να τις εντάξουν «υπό την αιγίδα τους», θα τις πολεμήσουν σαν ανεξέλεγκτες και επικίνδυνες.

Την «επιτυχία» ή την «αποτυχία» των εγχειρημάτων αυτών δεν την καθορίζει μόνο τελικά η επίτευξη ή όχι του στόχου που αρχικά έθεσαν για τον εαυτό τους. Αν κατορθωθεί να υπάρξει έστω και μια μικρή μετακίνηση στις συνειδήσεις των ανθρώπων που πλαισιώνουν τις διαδικασίες αυτές, αν ο τρόπος και η ισοτιμία, ο συνολικότερος πολιτισμός που προάγεται μέσα από τις αυτοοργανωμένες συλλογικές διαδικασίες με απελευθερωτικά χαρακτηριστικά, διαμορφώσει ένα νέο τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης του πολιτικού και κοινωνικού αγώνα, τότε το «κέρδος» ξεπερνάει και αυτήν την μερικότητα επίτευξης ενός στόχου. Ουσιαστικά, γίνεται πραγματικότητα με απτούς όρους, το πρώτο βασικό βήμα για την εκ βάθρων ανατροπή ενός πολιτισμού που είναι στηριγμένος πάνω στις αξίες της ιεραρχίας, του χρήματος και της εξατομίκευσης. **Εξάλλου οι «ήττες» ή οι «νίκες» των κοινωνικών αγώνων μετριοούνται (ή θα έπρεπε να μετριοούνται) όχι με ισολογισμούς «αποτελεσματικότητας» όσο με το κατά πόσο «συσσωρεύουν» στις κοινωνικές συνειδήσεις ριζοσπαστικούς, συγκρουσιακούς και οριζόντιους τρόπους αντίληψης του αγώνα.** Η «αποτελεσματικότητα» των αγώνων είναι κομμάτι αυτής της «συσσώρευσης» και όχι ένα ξεχωριστό πεδίο.

Το από παράδειγμα του Δεκέμβρη '08 και η προοπτική του διάσπαση

Αν το πρόταγμα της αυτοοργάνωσης πραγματώθηκε κάποια στιγμή και άπλωσε κοινωνικά, αυτό σίγουρα ήταν στο γόνιμο έδαφος που καλλιέργησε η εξέγερση του Δεκέμβρη '08. Τα ανοικτά, αυτοοργανωμένα εξεγερσιακά εγχειρήματα που στήθηκαν από την πρώτη νύχτα της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, η κατάληψη της ΑΣΟΕΕ και η κατάληψη του Πολυτεχνείου, σίγουρα έδωσαν μια κομβική ώθηση σε ό,τι ακολούθησε. Χιλιάδες εξεγερμένοι και εξεγερμένες, συναντήθηκαν, πολλοί για πρώτη φορά, μέσα σε αυτά τα ζωντανά πειράματα αυτοοργάνωσης, διασταύρωσαν την οργή τους και ξεκύθηκαν στους δρόμους πραγματώνοντας αυτό που λίγο καιρό πριν φάνταζε ανέφικτο. Τις είκοσι αυτές μέρες και νύχτες, στο πλάι των συγκρούσεων με τις δυνάμεις καταστολής, των αλληπάλληλων δράσεων και παρεμβάσεων στο δρόμο, είδαμε να εκτυλίσσεται και μια ανεπανάληπτη ζύμωση ανθρώπων και ιδεών. Η ορμή των γεγονότων των ημερών εκείνων αποτέλεσε σημείο τομής, όχι μόνο για τα σημαντικότερα ίσως γεγονότα μεταπολιτευτικά, αλλά **επιτάχυνε σε ασύλληπτο βαθμό την ποιότητα των συλλογικών διαδικασιών,** την ανιδοτελή συνεύρεση χιλιάδων εξεγερμένων σε όλη την Ελλάδα, την ειλικρινή αλληλεγγύη που εκφράστηκε σε παγκόσμιο επίπεδο, την κατάργηση της

διαμεσολάβησης, σε τελική ανάλυση την ίδια την αυτοοργάνωση. Από τις ομάδες περιφρούρησης και τις τυπογραφικές ομάδες, από τις πρωτοβουλίες συλλογικής κουζίνας και τις ομάδες ραδιοφωνικών εκπομπών, από τις ομάδες καθαριότητας και τις ομάδες μεταφράσεων και ηλεκτρονικής αντιπληροφόρησης μέχρι τις πρωτοβουλίες για την ελεύθερη μετακίνηση ανθρώπων και ιδεών στα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς και τη γενική συνέλευση, όπου όλα αυτά συναντιόνταν και συντονίζονταν, η αυτοοργάνωση υπήρχε διάχυτη σε κάθε δραστηριότητα και πρωτοβουλία αναλαμβάνονταν.

Όλη αυτή η εμπειρία διαχύθηκε κοινωνικά και πυροδότησε πλήθος κινήσεων εμπνευσμένων από τα ιδανικά του απελευθερωτικού προτάγματος, των ισότιμων διαδικασιών, της δύναμης που έχουν οι «από κάτω» να πράξουν οι ίδιοι για τις ζωές τους χωρίς διαμεσολαβητές, χωρίς ειδικούς, χωρίς εξουσία. Το όραμα για μια άλλη κοινωνία, μακριά και ενάντια από το κράτος, τους πολιτικούς, τα αφεντικά, το ρατσισμό, όπως ήταν φυσικό ξεπέρασε ακόμα και την ίδια την αφορμή της εξέγερσης του Δεκέμβρη και άπλωσε σε αναρίθμητα πεδία της καθημερινότητας. Η κατειλημμένη ΓΣΕΕ από εργαζόμενους και ανέργους, η κατάληψη της Λυρικής Σκηνής, τα κατειλημμένα δημαρχεία και δημοτικοί χώροι, η συνέλευση αλληλεγγύης στην Κωνσταντίνα Κούνεβα, αργότερα οι καταλήψεις του πάρκου Κύπρου και Πατησίων και του πάρκου Ναυαρίνου στα Εξάρχεια, η κατάληψη της Σκαρामαγκά και η Στρούγκα στη Ν. Φιλαδέλφεια, μεταδεκεμβριανών εγχειρημάτων εμπνευσμένων και πλαισιωμένων από τους εξεγερμένους και πληθώρα άλλων εγχειρημάτων σε πολλές πόλεις, έδειξε ότι στον ελλαδικό χώρο μπορεί η αυτοοργάνωση να έχει «μικρή» χρονικά παράδοση, η οποία τα τελευταία μόνο χρόνια εκδηλώνεται με σοβαρότε- ρους και πιο συνεπείς όρους, αλλά δεν παύει να αποτελεί το πιο πειστικό επίκεν- ρμα των «από κάτω» απέναντι στον κόσμο του κράτους, της αστυνομίας, των αφεντι- κών.

Η εμπειρία της αυτοοργάνωσης ως η απαρχή μιας νέας απελευθερωτικής στρατηγικής

Τα δείγματα «αυτοοργανωμένης πολιτικής» αλλά κι αυτοοργανωμένης ανοι- χτής κοινωνικής δράσης» στον ελλαδικό χώρο, έτσι όπως έχουν περιγραφεί παρα- πάνω, δεν αποτελούν μονάχα μια ιστορικά καταγεγραμμένη πραγματικότητα. Οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες που έχουν δοκιμαστεί στο πλαίσιο του αέναου κοινο- νικού και ταξικού ανταγωνισμού, αποτελούν ζωντανές παρακαταθήκες από τις οποί- ες μπορούμε να αντλήσουμε σκέψεις και «διδάγματα», σε μια περίοδο που το μοντέ- λο της καπιταλιστικής οικονομικής λειτουργίας και της κρατικής οργάνωσης της κοι- νωνίας καταρρέει σαν χάρτινος πύργος. Στο σημείο αυτό είναι απαραίτητο να ανα- φέρουμε πως ως αναρχικοί-ές δεν αντιλαμβανόμαστε τους εαυτούς μας ως «αντι- πρόσωπους» και «ειδικούς» της αυτοοργάνωσης. Μπορεί η αυτοοργάνωση να απο- τελεί βασικό εργαλείο λειτουργίας και διαχείρισης κάθε διαδικασίας ή χώρου όπου δοκιμάζεται και στεγάζεται ο αγώνας των αναρχικών για την κοινωνική απελευθέ- ρωση, αλλά σε καμία περίπτωση η αυτοοργάνωση δεν αποτελεί ένα στεγανό ή μια διαχωρισμένη φιλοσοφία κοινωνικού αγώνα. Κάθε άλλο μάλιστα, θεωρούμε πως,

σε κάθε ιστορική περίοδο, η αυτοοργάνωση δοκιμάστηκε ανοικτά με ξεχωριστό κάθε φορά τρόπο στο πλαίσιο διαφόρων κοινωνικών αγώνων ή αναγκαιοτήτων. Σε πολλές τέτοιες περιπτώσεις οι αναρχικοί-ές στηρίζανε τις διαδικασίες και πρακτικές αγώνα και σε άλλες στάθηκαν (κριτικά) μακριά από εκεί όπου δεν εντοπίζαν απελευθερωτικά χαρακτηριστικά.

Μπορούμε να πούμε λοιπόν πως η αυτοοργάνωση αποτελεί μια σταθερά δοκιμασμένη φιλοσοφία αγώνα και ένα κοινωνικό πείραμα ταυτόχρονα. Οι ιστορικές συνθήκες και τα υποκείμενα των αγώνων είναι οι παράγοντες εκείνοι που καθορίζουν το μέγεθος και την ποιότητα της κοινωνικής οικειοποίησης της αυτοοργάνωσης. Οι «επιτυχίες» ή οι «αποτυχίες» της κοινωνικής εξάπλωσης της αυτοοργάνωσης δε σχετίζονται μονάχα με τη βούληση ή την αποτελεσματικότητα των ριζοσπαστικοποιημένων ομάδων ή ατόμων. Σχετίζονται και με την δυνατότητα μετακίνησης προς έναν διαφορετικό τρόπο «αντίληψης» της πολιτικής σφαίρας και της καθημερινότητας που έχουν (ή δεν έχουν) οι διάφορες κοινωνικές ομάδες και τα άτομα. Πολλές φορές, η κοινωνική αυτή «μετακίνηση» αποτελεί ανυπέρβλητη συνθήκη (αλλά σε καμία περίπτωση νομοτέλεια), καθώς οι μηχανισμοί παραγωγής του κυρίαρχου πολιτισμού, έχουν εγκαταστήσει στις κοινωνικές συνειδήσεις τις αξίες της ιδιοτέλειας, της διαμεσολάβησης, της υποταγής στο κυρίαρχο. Κι εδώ ακριβώς βρίσκονται τα διαρκή στοιχεία των αυτοοργανωμένων εγχειρημάτων: να παράγουν και να προωθούν κοινωνικά έναν διαφορετικό και ρηξιακό πολιτισμό απέναντι στον κυρίαρχο.

Για να κατανοήσουμε και να αξιολογήσουμε τις ιστορικές παρακαταθήκες της αυτοοργάνωσης, είναι βοηθητικό να κάνουμε μια μικρή και σχηματική κατηγοριοποίηση μεταξύ της αυτοοργάνωσης «σε πολιτικούς χώρους κι εγχειρήματα» και της αυτοοργάνωσης «σε ανοικτούς κοινωνικούς αγώνες». Φυσικά, μια τέτοια «ταξινόμηση» δεν είναι η μοναδική που μπορεί να γίνει, καθώς πολλά είναι τα δείγματα αυτοοργάνωσης που βρίσκονται κάπου στο ενδιάμεσο των δύο αυτών κατηγοριών. Έτσι, στην πρώτη περίπτωση συναντάμε πυρήνες αυτοοργάνωσης, δηλαδή εγχειρήματα που λειτουργούν και πειραματίζονται στη βάση της αυτοοργάνωσης (σιέκια, χώρους, καταλήψεις, ομάδες κτλ). Τα δοκιμασμένα αυτά εγχειρήματα αλλά κι όσα νέα γεννιούνται, αποτελούν μέρος ενός πολιτικού και κοινωνικού αγώνα, τα χαρακτηριστικά κι οι πρακτικές του οποίου δοκιμάζονται διαρκώς στο πλαίσιο του κοινωνικού και ταξικού ανταγωνισμού. Η συνολική αποτίμηση των προσπαθειών τους δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά μόνο στο διηνεκές των αγώνων και της ιστορίας των τελευταίων.

Από την άλλη, στοιχεία αυτοοργάνωσης συναντάμε σε κοινωνικούς αγώνες, είτε όταν αυτοί **εγκαταλείπονται από τους χειραγωγούς-αντιπροσώπους** τους είτε όταν αυτοί γεννιούνται μέσα από δυναμικές και διαδικασίες που **υπερβαίνουν ή αποκλείουν διαμεσολαβητικούς μηχανισμούς**. Κάθε περίπτωση τέτοιων αυτοοργανωμένων κοινωνικών αγώνων, έχει και τα ιδιαίτερα της χαρακτηριστικά όσον αφορά την εξέλιξη και την προοπτική της στη βάση των στόχων που τίθενται και την κοινωνική επιβεβαίωση ή την αναίρεση της λειτουργικότητας του προτάγματος της αυτοοργάνωσης. Έτσι, σε αυτήν την κατηγορία αυτοοργανωμένων κοινωνικών αγώνων, βλέπουμε πως οι κοινωνικές δυναμικές που διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια του αγώνα περιθωριοποιούν τη συναινετική πολιτική δράση των διαμεσολαβητικών μηχανισμών, καθώς ανοίγουν μέτωπα ρήξης με την κυριαρχία.

Η αυτοοργάνωση είναι αυτή που συμβαδίζει με την αντισυναινετική δράση.

Παρόλα αυτά, στις περισσότερες περιπτώσεις ανοικτών αυτοοργανωμένων διαδικασιών, οι διαμεσολαβητικοί μηχανισμοί, περιθωριοποιημένοι και ανεδαφικοποιημένοι, δεν παύουν να συνυπάρχουν και να «συνδιαλέγονται» με τις αυτοοργανωμένες διαδικασίες. Την στιγμή που θα εκφραστούν «αδυναμίες» στην αντισυναινετική δράση, εμφανίζονται μέσα από την «ρεαλιστική τους δηκτικότητα» και με την επίκληση της «ρεαλιστικής αποτελεσματικότητας», σαν οι μόνες δυνάμεις που θα διεκπεραιώσουν τους στόχους του αγώνα μέσα από καθεστωτικές μανούβρες. Κι εδώ ακριβώς βρίσκεται το στοίχημα για τα ανοικτά αυτοοργανωμένα εγχειρήματα, τις λαϊκές συνελεύσεις, τις συνελεύσεις γειτονιάς: να κατορθώσουν να μπλοκάρουν κάθε πεδίο «ρεαλιστικής παρέμβασης» των διαμεσολαβητών διαμορφώνοντας εκείνη την πολιτική κι υλική αποτελεσματικότητα των διαδικασιών των «από κάτω».

Η συζήτηση που μπορεί να ανοίξει γύρω από την αξιολόγηση των εμπειριών αλλά και των παρακαταθηκών της αυτοοργάνωσης είναι πραγματικά τεράστια. Το διακύβευμα όμως στην ιστορική συνθήκη στην οποία ζούμε, είναι να κατορθώσουμε να δημιουργήσουμε μια **νέα στρατηγική αυτοοργάνωσης**, βασιζόμενοι στις παρακαταθήκες του παρελθόντος αλλά και στην εποικοδομητική κριτική κι αυτοκριτική που μπορεί να ξεδιπλωθεί από αυτές. Στην εποχή μας, το **«άνοιγμα» της αυτοοργάνωσης** αποτελεί ένα ιστορικό στοίχημα που πρέπει να κερδηθεί με τη δημιουργική σύνθεση των συμπερασμάτων από τις «σωστές» ή «λάθος» επιλογές αυτοοργάνωσης του παρελθόντος. Οι προοπτικές αυτοοργανωμένων κοινωνικών αγώνων που ανοίγονται είναι πραγματικά τεράστιες. Ο καπιταλισμός μπορεί να οδεύει προς μια «μερική κατάρρευσή» του ή να αναπροσαρμόζεται διευρύνοντας το βάθος των ανισοτήτων, της εκμετάλλευσης και των επιβολών. Η επιτυχής ή μη κατάληξη αυτής της αναπροσαρμογής του καπιταλισμού σε βάρος της κοινωνίας βρίσκεται στα χέρια αυτών που θα συγκροτήσουν τις δομές και τις συνθήκες κατάρρευσής του, αλλά και στα χέρια όλων όσοι αγκαλιάσουν συμμετοχικά και δημιουργικά τις αυτοοργανωμένες διαδικασίες.

Για ένα απελευθερωτικό «άνοιγμα» της αυτοοργάνωσης που να θέτει την απαρχή της κοινωνικής οργάνωσης

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, το στοίχημα στην περίοδο που διανύουμε είναι το «άνοιγμα» της αυτοοργάνωσης στο κοινωνικό πεδίο. Φυσικά κάτι τέτοιο εμπεριέχει δοκιμασίες και ρίσκα, που εάν ξεπεραστούν θα ανοιχθούν νέες απελευθερωτικές προοπτικές στους κοινωνικούς αγώνες. Το «άνοιγμα» της αυτοοργάνωσης συνεπάγεται και το «άνοιγμα» των διαδικασιών αυτοοργάνωσης. Κι αυτό γιατί, οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες είναι αυτές που μπορούν να εξασφαλίσουν την συλλογική εκείνη στάση αλλά και τις συλλογικές εκείνες αντιστάσεις απέναντι στην ολότητα των κοινωνικών και ταξικών ζητημάτων. Οι διάφορες μορφές «αλληλοβοήθειας» και προσωπικών στάσεων απέναντι στα σημάδια των καιρών μας, μπορεί σε πολλές των περιπτώσεων να αποδεικνύονται λειτουργικές, παρόλα αυτά δεν καταφέρνουν να αντεπεξέλθουν στο εύρος και την ολότητα των ανοικτών ζητημάτων της εποχής μας. Το ζήτημα δεν είναι απλά πώς ο καθένας θα αντεπεξέλθει σε μια κρίσιμη κοινωνικά κι οικονομικά περίοδο αλλά πώς όλοι μαζί θα σταθούμε ρηξιακά απέναντι στην κυριαρχία. Για αυτό, μια συλλογική και πολιτική πρόταση στις ολοένα και δυσμενέστερες συνθήκες της εποχής μας αποτελούν οι **ανοικτές αυτοοργανωμένες συλλογικές διαδικασίες και συνελεύσεις**. Στις γειτονιές, στους χώρους

εργασίας, στους χώρους διδασκαλίας αλλά κι οπουδήποτε αλλού διεξάγεται ο πόλεμος των κυρίαρχων στους «από κάτω».

Το «άνοιγμα» της αυτοοργάνωσης κι ο κοινωνικός της πειραματισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια απελευθερωτική προοπτική μόνο στην περίπτωση που τίθεται **ανταγωνιστικά απέναντι στην κρατική οργάνωση της κοινωνίας**. Αυτό σημαίνει πως οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες δεν μπορεί ούτε να υποκαταστήσουν το χαμένο «κράτος πρόνοιας» ούτε να συμπληρώσουν τα κρατικά μοντέλα «ξεπεράσματος» της κρίσης. Αλλά να αποτελέσουν το πεδίο εκείνο που θα διασταυρωθούν όλοι οι «μη προνομιούχοι» στην προοπτική του καθορισμού της απαρχής μιας νέας οργάνωσης όλου του φάσματος της ανθρώπινης δραστηριότητας, από την παραγωγή, τη διατροφή και τη στέγαση έως τη μόρφωση και την υγεία. Φυσικά, μια τέτοια προοπτική δεν μπορεί να έχει ανταγωνιστικά απέναντί της μονάχα το «οκληρό πρόσωπο» της φιλελεύθερης καπιταλιστικής - κρατικής οργάνωσης αλλά και κάθε μεταρρυθμιστική «εξυγίανσή» της. Το ζήτημα δεν είναι το κατά πόσο μπορεί να ευρεθεί ένα «λιγότερο κακό» μοντέλο κρατικής οργάνωσης και καπιταλισμού (που δεν παύει να δικαιώνει την κρατική οργάνωση και τον καπιταλισμό) αλλά το κατά πόσο μπορούμε να καταργήσουμε κάθε μορφή κρατικής οργάνωσης και καπιταλιστικής παραγωγής πράττοντας στην κατεύθυνση της γενικευμένης κοινωνικής ισότητας, ελευθερίας και αλληλεγγύης.

Αυτό που θα μπορούσε να καταστήσει απελευθερωτικά αποτελεσματικές τις αυτοοργανωμένες κοινωνικές διαδικασίες είναι ο **χειραφετικός τους χαρακτήρας** ο οποίος μπορεί να κατοχυρωθεί είτε μέσα στη συνείδηση των οργανωτικών διαδικασιών είτε απευθείας με την οριστική **κατάργηση της πολιτικής και οικονομικής ιδιοτέλειας**. Εξάλλου, οι «ειλικρινείς» αυτοοργανωμένες κοινωνικές διαδικασίες δεν μπορούν να συγκροτούν έναν μηχανισμό εξυπηρέτησης ή επιβεβαίωσης κάποιων ιδιοτελών πολιτικών επιδιώξεων, αφού αποτελούν έναν «κοινό τόπο» συνάντησης διαφορετικότητας κι όχι ένα πεδίο άσκησης των πολιτικών σκοπιμοτήτων μίας συγκεκριμένης πολιτικής αντίληψης. Σε αντίθεση λοιπόν με τις διάφορες επιτροπές (κατοίκων, εργαζομένων, ανέργων) που έχουν επιχειρήσει -ανεπιτυχώς- να στήσουν κάποια κομμάτια της αριστεράς, οι ουσιαστικές αυτοοργανωμένες κοινωνικές διαδικασίες προϋποθέτουν την **πολιτική ετερότητα** αλλά και τον εξορισμό των χειραγωγικών αντιλήψεων στο εσωτερικό της.

Η αυτοοργάνωση δεν μπορεί ούτε να δοκιμαστεί αλλά ούτε και να ευδοκιμήσει μέσα σε συνθήκες πολιτικής χειραγώγησης και διαμεσολάβησης από κόμματα και κομματικές οργανώσεις. Οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες εμπεριέχουν την **αυτόνομη κι εξωθεσμική-αντιθεσμική δράση**, καθώς σε αυτήν ακριβώς τη βάση συγκροτούνται. Αυτόνομη, με την έννοια του αυτοπροσδιορισμού και της αυτοπραγμάτωσης της ατομικής και συλλογικής βούλησης. Εξωθεσμική-αντιθεσμική, με την έννοια της κατάκτησης μιας μορφής δράσης και λειτουργίας που δε θα καθορίζεται ούτε θα εξαρτάται από κάθε θεσμική υπόσταση της πολιτικής και της οικονομίας (κόμματα, καθεστωτικά συνδικάτα, νομαρχιακούς και δημοτικούς φορείς, «τραπέζικά ιδρύματα» κτλ) και ταυτόχρονα θα (αυτό)προσδιορίζεται ενάντια σε όλα αυτά τα εξουσιαστικά μορφώματα των «από πάνω».

Βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα των αυτοοργανωμένων διαδικασιών αποτελεί η **«οριζοντιότητα»** τους. Σε αντίθεση με τις κυρίαρχες αξίες του ανταγωνισμού, της αξιολόγησης και της ιεραρχίας που διέπουν ολόκληρη τη σφαίρα της ανθρώπινης ζωής (οικογένεια, αστική εκπαίδευση, στρατός, θρησκεία, καριέρα,

κομματική δουλειά), οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες προωθούν τις αξίες της **ισότητας** και της **ελευθερίας**. Πρόκειται για μια θεμελιώδη αντίληψη που απορρέει από τη σύμπλευση των σκοπών και των μέσων ενός αγώνα. Όταν πράττεις για την κοινωνική ισότητα και την ελευθερία είναι αδιανόητο να μην πράττεις μέσα από διαδικασίες ισότητας κι ελεύθερης συμφωνίας. Ο εξορισμός της έννοιας των αρχηγών, των ηγετών, των μόνιμων αντιπροσώπων, του συγκεντρωτισμού των αποφάσεων στις πολιτικές αυτοοργανωμένες διαδικασίες (**γενικές συνελεύσεις**) και η προώθηση μιας **οριζόντιας, ισότιμης κι ελεύθερης συμμετοχής** στις διαδικασίες αυτές, αποτελεί ένα αδιαπραγμάτευτο χαρακτηριστικό της αυτοοργάνωσης. Υπό αυτό το πρίσμα, οι αυτοοργανωμένες διαδικασίες είναι σκόπιμο να μεριμνούν έτσι ώστε να μην παγιωθεί η «υπευθυνότητα» σε συγκεκριμένα πρόσωπα αλλά να «απλώνονται» οι «δεξιότητες» κι οι «ικανότητες» στον καθένα και την καθεμιά. Στις αυτοοργανωμένες διαδικασίες κανείς δε νομιμοποιείται να έχει εξουσία πάνω στον άλλον-η με κανέναν τρόπο. Οι διαφωνίες κατά τη διάρκεια των διαδικασιών είναι σεβαστές ενώ κάθε ατομική συμμετοχή σε αυτές είναι ελεύθερη κι εθελούσια. Καθένας έχει τη δυνατότητα να συμφωνεί ή να διαφωνεί και οι ιδέες του καθένα είναι ισότιμες με αυτές των άλλων. Οι τελικές αποφάσεις συνήθως λαμβάνονται μέσα από **συνθέσεις, μετατοπίσεις και συνααινέσεις**. Τέλος, βασικό χαρακτηριστικό των αντιεραρχικών αυτοοργανωμένων διαδικασιών αποτελεί η ανακλιτότητα κι η προσωρινότητα των εκ-προσώπων της αλλά και η εναντίωσή τους σε μια μόνιμη αντι-προσώπευση (την υποκατάσταση δηλαδή της συλλογικής βούλησης από ένα άτομο που διεκπεραιώνει κοινές αποφάσεις με βάση την προσωπική του αντίληψη-άποψη).

Οι ανοιχτές αυτοοργανωμένες διαδικασίες δεν μπορεί παρά να χαρακτηρίζονται από την **πολλαπλότητα** και την **ετερότητα των ταυτοτήτων** των υποκειμένων που τις απαρτίζουν. Αναφερόμαστε σε εκείνες τις συνελεύσεις που συγκροτούν ή θα συγκροτήσουν **οι «από κάτω»**, δηλαδή όλοι-ες αυτοί-ές που πλήττονται από την καπιταλιστική λειτουργία και τις κρατικές επιβολές **δίκως διακρίσεις στη βάση του φύλου και της φυλής**. Όλοι αυτοί κι αυτές που αποτελούν τους **«μη προνομιούχους»** της εποχής μας, ντόπιους και μετανάστες. Η ετερογενής σύνθεση των ανοιχτών συνελεύσεων απαιτεί μια επίμονη και πολλές φορές επίπονη διαδικασία αναγνώρισης του Άλλου. Οι πολλές και διαφορετικές αντιλήψεις που ενυπάρχουν σε ένα «κοινό σώμα», όπως σε μια συνέλευση γειτονιάς, είναι μια πραγματικότητα που δημιουργεί τις συνθήκες για μια απέραντη ζύμωση όλων με όλους. Η διαλεκτική της αναγνώρισης του Άλλου και η προϋπόθεση της διαφορετικότητας του Άλλου μέσα σε μια κοινή διαδικασία είναι ένα ανοιχτό στοίχημα πολιτικής συνύπαρξης, και προϋποθέτει την αμοιβαιότητα των προθέσεων.

αυτοοργάνωση στην πράξη

Οι αριθμοί και οι στατιστικές της κρίσης, οι «θυσίες για την εθνική οικονομία», «η χώρα που πρέπει να πάει μπροστά», οι «διεθνείς συγκυρίες», η «υπομονή», «οι προβοκάτορες των ξένων κέντρων», όλα αυτά είναι λέξεις και ρητορείες που χρησιμοποιούνται για να προκαλέσουν κοινωνική σύγχυση για την οξυνόμενη επιθετικότητα των κυρίαρχων. Οι κοινωνικές συνειδήσεις σέρνονται για άλλη μια φορά στο

πεδίο «αυτονόμων» κανόνων: χρειάζεται ένα «ξεπέραςμα της κρίσης» και αυτό ορίζεται ως το «κοινό καλό». Υπάρχει όμως το προφανές (που δύσκολα παφιασίδωνεται πίσω από τις μεταμφιέσεις του κυρίαρχου λόγου): η κρίση δεν είναι αριθμοί και ισολογισμοί, είναι απτές κοινωνικές σχέσεις εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Είναι οι κυρίαρχοι και οι κυριαρχούμενοι, οι «από πάνω» και οι «από κάτω». Και μέσα στο πεδίο μιας επιταχυνόμενης επιθετικότητας των «από πάνω», οι εξόριστες έννοιες της οργής, της σύγκρουσης και των συναντήσεων των καταπιεσμένων σε κοινούς τόπους και χρόνους, ξαναγυρίζουν για να θυμίσουν ένα άλλο «ξεχασμένο» προφανές: **οι κοινωνικές σχέσεις καταπίεσης και εκμετάλλευσης είτε καταλύονται είτε διαιωνίζονται**. Αυτό το «απλοϊκό» σχήμα των κοινωνικών και ταξικών διαιρέσεων είναι που σιγά σιγά ξαναμπαίνει με δυναμικούς όρους στο πεδίο του κοινωνικού ανταγωνισμού, επαναδιαμορφώνει συνειδήσεις και ταυτότητες στους κοινωνικούς αγώνες που προκύπτουν ή θα προκύψουν. Την ίδια στιγμή οι διαμεσολαβητικοί μηχανισμοί βρίσκονται σε περίοδο «κόπωσης»: αδυνατούν όχι μόνο να εισπράξουν την κοινωνική δυσαρέσκεια, όχι μόνο να είναι «αποτελεσματικοί» και πειστικοί, αλλά και εισπράττουν μεγάλο κομμάτι της κοινωνικής απαξίας, ως μηχανισμοί που συνέβαλαν σε αυτήν την αντικοινωνική θύελλα.

Και όμως ακόμα και μέσα σε αυτό το «γόνιμο» έδαφος κοινωνικής ριζοσπαστικοποίησης, η συνεύρεση και σύμπραξη των «από κάτω» παραμένει το μεγάλο ζητούμενο. Όχι μόνο για τον τρόπο ή τον τόπο που αυτοί θα συναντηθούν. Αν κάτι πέτυχε το νεοφιλελεύθερο μοντέλο οικονομικής και κοινωνικής διαχείρισης τα 15 τελευταία χρόνια «ανάπτυξης», δεν είναι τόσο ότι διεύρυνε την δυνατότητα κερδοφορίας των μικρών και των μεγάλων αφεντικών, όσο το ότι διέσπασε σε βαθμό αφανισμού τα όποια δίκτυα αδιαμεσολάβητης κοινωνικής αλληλεγγύης, ξερίζωσε από τα μυαλά των «από κάτω» την ανάγκη για κοινούς τόπους και χρόνους μέσα από κοινές ανάγκες.

Καιρός λοιπόν να θέσουμε ξανά το ζήτημα **των κοινών τόπων, χρόνων και αναγκών στο κοινωνικό πεδίο**. Όχι απλά σαν μια καταγγελία του νεοφιλελεύθερου μοντέλου, όχι σαν λύση ανάγκης ελλείψει ενός «αποτελεσματικού» διαμεσολαβητικού μηχανισμού, όχι σαν ένα κόσμο που δομείται παράλληλα και στο πλάι με την θεσμισμένη ζούγκλα του πολιτισμού των κυρίαρχων, αλλά ως μια κοινωνική θέση εναντίωσης και μάχης. Και αυτή **η θέση μάχης** πρέπει να πραγματώνει την καθολική ρήξη σε πεδίο πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό με όπλα τη σύγκρουση, την αντιεραρχία, την αλληλεγγύη και την αυτοοργάνωση. Στήνουμε λοιπόν τις κοινωνικές μας προταγματικές, στήνουμε τις υποδομές αντίστασης.

Οι συνελεύσεις γειτονιάς δεν μπορούν παρά να αποτελέσουν ένα βασικό **σημείο κοινωνικών ζυμώσεων**, ο κοινός τόπος συνεύρεσης, ο τόπος που το συλλογικό απαντά στην εξατομίκευση και τη μοναξιά. Μακριά από λογικές ειδικών, διεκπεραιωτών, αρχηγών, κομματικών σχεδιασμών, οι συνελεύσεις γειτονιάς πέρα από το να αποτελούν τον κοινό τόπο συζήτησης, συνδιαμόρφωσης και κατεύθυνσης των τοπικών (ή και υπερτοπικών) αγώνων και παρεμβάσεων, μπορούν να αποτελέσουν τον βασικό πυρήνα μιας νέας κοινωνικής κατάστασης, να διαμορφώνουν δηλαδή και τους υλικούς όρους της διαβίωσης σε επίπεδο γειτονιάς: από την οικειοποίηση και τη διαμόρφωση των ελεύθερων χώρων ως τη δημιουργία συνεργατικών ομάδων αλληλοβοήθειας κτλ.

Ως προέκταση αυτής της λογικής της συλλογικοποίησης των αναγκών και των επιθυμιών, είναι **οι καταλήψεις άδειων κτιρίων και χώρων** που θα λειτουργ-

γούν ως ανοιχτοί κοινωνικοί χώροι και στις οποίες θα «στεγάζονται» τοπικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης και αγώνα, θέτοντας το ζήτημα της συλλογικής-κοινοτικής διαχείρισης για την στέγαση, τη γνώση, την τροφή, την υγεία, τη δημιουργία. Ειδικά σε γειτονιές σαν τις δικές μας όπου η ταξική τους θέση τις φέρνει στο να βιώνουν κάθετα και σαρωτικά κάθε κυριαρχική «μετατόπιση» και επίθεση, τα ζητήματα αυτά (της στέγασης, της υγείας κτλ) αποτελούν βασικά επιβιωτικά ζητήματα για ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού (ας σκεφτούμε όχι μόνο τα δημευμένα από τράπεζες σπίτια και τις εξώσεις αλλά και το ζήτημα της ιατροφαρμακευτικής ασφάλισης, το οποίο με αφορμή τις τελευταίες αναδιαρθρώσεις στους εργατικούς και ασφαλιστικούς νόμους δεν είναι ένα «αυτονόητο» προνόμιο για εκατοντάδες χιλιάδες ανθρώπους πλέον).

Ένα ακόμη πεδίο όξυνσης του κοινωνικού ανταγωνισμού είναι το ζήτημα της **στάσης πληρωμών**, που έχει ξεπηδήσει ως κοινωνική αναγκαιότητα (και εφαρμόζεται από πολλούς «εξ ανάγκης», σπασμωδικά και μοναχικά). Η συλλογική στάση πληρωμών, αφορά τις περισσότερες καθημερινές «συνθέσεις» και επαφές με την «εισπρακτική» πολιτική του κράτους: τα εισιτήρια στα μέσα μαζικής μεταφοράς, τα διόδια, το ρεύμα και το νερό, την εφορία. Η σημασία της συλλογικής άρνησης πληρωμής, διαμορφώνει πέρα από **ένα πεδίο πόλωσης και κοινωνικής ανυπακοής και ένα πεδίο επανακαθορισμού των ίδιων των κοινωνικών αναγκών** και της διαχείρισής τους, ακριβώς γιατί δε θέτει απλά ένα τεχνικό ζήτημα «μειωμένων τιμολογίων για τους μη προνομιούχους».

Ήδη απόπειρες κοινωνικών απαντήσεων σε σχέση με την άρνηση πληρωμών έχουν υπάρξει: με την καταστροφή ακυρωτικών μηχανημάτων σε λεωφορεία και σταθμούς τρένων, με καταλήψεις «γραφείων κίνησης» σε νοσοκομεία και καταλήψεις σταθμών διοδίων. Μένει να οργανώσουμε την συλλογική-ταξική ευφυΐα για να επεκταθεί αυτή η κοινωνική πρακτική τόσο σε εύρος όσο και σε ποιότητα. Η στάση πληρωμών για λογαριασμούς νερού και ρεύματος, απαιτεί μια ευρύτερη οργάνωση σε επίπεδο γειτονιάς (απαιτεί π.χ. «παρεμβάσεις» στα ρολόγια μέτρησης, «επιφυλακή» για τυχόν συνεργεία που θα έρθουν να διακόψουν την υδροδότηση και ηλεκτροδότηση, κοινωνικές «ασπίδες προστασίας» με πολυπληθείς συγκεντρώσεις σε σπίτια και γειτονιές όταν εμφανίζονται οι διωκτικοί μηχανισμοί, αλλά και «παρεμβάσεις» τόσο στα κατά τόπους γραφεία των «ευαγών» αυτών οργανισμών, όσο και στις ιδιωτικές εισπρακτικές εταιρίες που έχουν αναλάβει τις καταμετρήσεις).

Βέβαια οι αυτοοργανωμένες-οριζόντιες κοινωνικές διαδικασίες αλλά και οι άμεσες δράσεις δεν περιορίζονται μόνο σε ό,τι προαναφέρθηκε. **Από τα αυτοοργανωμένα σωματεία βάσης και τις εργατικές ομάδες ως τις πρωτοβουλίες γειτονιών ή αντιπεραρχικών ομάδων αναφορικά με το ιδεολόγημα της ανάπτυξης και την καταστροφή του περιβάλλοντος, από τις καταλήψεις γραφείων κινήσεως σε δημόσια νοσοκομεία ως τις απαλλοτριώσεις σε σούπερ μάρκετ, τα σαμποτάζ σε τράπεζες και τα χαριστικά-ανταλλακτικά παζάρια, τη δημιουργία απεργιακών ταμείων (όπως πετυχημένα π.χ. λειτούργησε στην περίπτωση της απόπειρας απόλυσης εργαζομένου στις εκδόσεις Άγρα) και ταμείων αλληλεγγύης, ανοίγεται ένας πλούτος χειρονομιών και πρακτικών αντίστασης.** Αλλά ταυτόχρονα, δίπλα στα «δοκιμασμένα», ανοίγεται μπροστά μας μια κοινωνικά «αγεωγράφητη», «ασυγκρότητη», «αδοκίμαστη» αλλά και ανεξάντλητη ποικιλία χειρονομιών, πρακτικών και σχέσεων αντίστασης που μένουν να δοκιμαστούν όχι ως απλά τεχνικά ζητήματα αλλά ως βαθιές σημασίες που συνδιαλέγονται

με τον κοινωνικό-ατομικό αγώνα για την ελευθερία. Οι προοπτικές που ανοίγονται είναι τεράστιες και μένει να δούμε εάν θα τεθεί από μηδενική βάση κάθε πτυχή της οργάνωσης της ανθρώπινης δραστηριότητας και των κοινωνιών. Από τη διαμόρφωση μιας νέας αντίληψης για τις ανάγκες έως την υλοποίηση ενός νέου μορφώματος κοινωνικής παραγωγής, διαχείρισης των πρώτων υλών. Από τις συνελεύσεις των γειτονιών έως τον υπερτοπικό τους συντονισμό. Μια νέα οργάνωση της κοινωνίας, της πολιτικής και της οικονομίας μπορεί να δοκιμαστεί μέσα στο βάθος του χρόνου. Μια νέα κοινωνία των ίσων...

Για αρχή, ας ξαναφέρουμε στο προσκήνιο τις έννοιες της χαριστικότητας, της αλληλοβοήθειας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της σύγκρουσης και της ρήξης, της αυτοοργάνωσης. Ενώτια στη θεσπισμένη αποκλήνωση του πολιτισμού των κυρίαρχων, τις μικρές και μεγάλες συναινέσεις και καταφάσεις. Αυτό που είχαμε γράψει πέρυσι το καλοκαίρι, σε μια μπροσούρα που προσπαθούσε να κάνει μια πρώτη καταγραφή της παγκόσμιας κρίσης (ακόμα τότε η «ελληνική κρίση» φαινόταν «μακρινή» ή μάλλον ήταν «επασφράγιστο μυστικό» αφού η κοινωνική ειρήνη των κυρίαρχων μόλις «ανάρρωνε» από τις πληγές που της είχε άφηση η εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008) πρέπει να αρχίσει να αποκτά την υλικότητά του: «Οι απαιτήσεις λοιπόν δεν μπορούν να περιοριστούν σε κλασικές καταγγελίες ενός παρακμάζοντος νεοφιλευθερισμού, να αναμασήσουν εργατισμούς και σχήματα αντίθεσης κεφαλαίου-εργασίας, αλλά να οξύνουν την ένταση της κοινωνικής πόλωσης... Πρέπει να διαπερνούν τη δομή που χτίζεται πάνω στις εμπορευματικές σχέσεις και το χρήμα, να χτυπούν τις διάφορες στρατηγικές απόσπασης κοινωνικής συναίνεσης: ο κόσμος της οριστικής ρήξης ξαναμιλάει με όρους σύγκρουσης, απαιτεί, βρίσκεται στο δρόμο, επανανακαλύπτει τα εργαλεία του κοινωνικού σαμποτάζ ενάντια στην συνδιαλλαγή και την υποχώρηση, την συλλογικότητα ενάντια στην εξατομικευση και την αλλοτρίωση, την χαριστικότητα ενάντια στον κόσμο του χρήματος και της ανταλλακτικής αξίας, τελειώνει με τη διαμεσολάβηση των φωτισμένων ειδικών, προχωράει στην κατάλυση εθνικών, φυλετικών και έμφυλων διαχωρισμών. Η κρίση δεν είναι τα φράγκα που λείπουν από τα αφεντικά. Είναι η απόπειρα επαναθέσης του υπάρχοντος και όλων του των συνιστωσών με τους χειρότερους όρους για τους εκμεταλλευόμενους και τους καταπιεσμένους. Η μόνη διέξοδος είναι η αντεπίθεση.»

η κοντινή αργεντινή

Δεν είναι τυχαία η αναφορά της Αργεντινής, της κρίσης που εκδηλώθηκε (υπό την εντοχήστρωση του ΔΝΤ) αλλά και των ριζοσπαστικών κοινωνικών αγώνων που εκδηλώθηκαν πριν και μετά την εξέγερση της 20^{ης} Δεκεμβρίου 2001. Το πλατύ κύμα άμεσων δράσεων αποτελεί παρακαταθήκη για το ποιες μπορούν να είναι οι απαντήσεις μας, ανάμεσα σε άλλες που θα εφεύρουμε, ενάντια στο υπάρχον πολιτικό και οικονομικό σύστημα εν καιρώ κρίσης. Η κρίση δεν είναι μόνο οικονομική, όπως φροντίζουν να διατυμπανίζουν τα διάφορα παπαγαλάκια, αλλά βαθιά πολιτική και κοινωνική. Παρόλ' αυτά, όπως υπάρχουν **ομοιότητες έτσι υπάρχουν και σημαντικές διαφορές** ανάμεσα στις περιπτώσεις της Αργεντινής και της Ελλάδας. Η Αργεντινή βρέθηκε υπό την μέγγενη του ΔΝΤ τουλάχιστον μια δεκαετία πριν ξεσπάσει η εξέγερση του

Δεκεμβρίου 2001. Επίσης, η πρόσδεση του εθνικού νομίσματος στο δολάριο την έκανε «εύαλωτη» σε ληστρικές επιδρομές αναπτυξιακών κεφαλαίων και παιχνιδιών (τα οποία δημιούργησαν και την νέα μεσαία τάξη της Αργεντινής, της οποίας οι αυταπάτες πολύ σύντομα θα προλεταριοποιούνταν). Σε κοινωνικό επίπεδο, υπήρχε ένα ούτως ή άλλως δυνατό ριζοσπαστικό κοινωνικό κίνημα (που επιβίωσε των διαδοχικών δικτατοριών), το οποίο εμπλουτίστηκε με πρακτικές και λογικές αυτοοργάνωσης αρκετά χρόνια πριν το ξέσπασμα του 2001. Στην Ελλάδα, αντίστοιχα το αναπτυξιακό όραμα των κυρίαρχων των 15 τελευταίων χρόνων δημιούργησε μια ευρεία κοινωνική ομάδα προνομιούχων μικρομεσαίων (η οποία με τη σειρά της καταρρέει) ταυτόχρονα με τον τεράστιο όγκο κοινωνικής εξαθλίωσης. Παρόλ' αυτά, η συμμετοχή της Ελλάδας στον ισχυρό πολιτικό και οικονομικό σχηματισμό της ΕΕ (άσχετα αν ο ίδιος δεν αισθάνεται πολύ καλά τώρα τελευταία) διαμορφώνει άλλου είδους ποιότητες στην κρατική-καπιταλιστική επιθετικότητα σε βάρος της ντόπιας κοινωνίας και άλλου είδους βαλβίδες αποσυμπίεσης και βοήθειες στους ντόπιους κυρίαρχους. Την ίδια στιγμή οι ριζοσπαστικοί, αυτοοργανωμένοι κοινωνικοί αγώνες, απέχουν αρκετά από την παράδοση και εμπειρία που είχε κατακτήσει η αργεντίνικη κοινωνία πριν την εξέγερση του 2001 και οι οποίες δημιούργησαν το έδαφος μιας **πρωτόγνωρης εξάπλωσης ανατροπής, αλληλεγγύης και αυτοοργάνωσης**. Στην Αργεντινή πριν αλλά κυρίως μετά την εξέγερση του 2001, δημιουργήθηκαν αμέτρητες λαϊκές συνελεύσεις και συνελεύσεις γειτονιάς βασισμένες στην οριζοντιότητα, άγριες απεργίες, καταλήψεις εργοστασίων και αυτοδιαχείριση τους από τους ίδιους τους εργάτες, το μπλοκάρισμα της παραγωγής με μια σειρά από δράσεις όπως το κλείσιμο κεντρικών οδικών αρτηριών στη Νότια Αργεντινή, προκειμένου να εμποδίσουν φορτηγά που κατευθύνονταν σε εταιρίες που είχαν έδρα τη Βραζιλία αλλά και πολλές άλλες πρακτικές, έδωσαν τη θέση τους στην μεμφιμορία, την παθητικότητα και την εξατομίκευση.

Τα κινήματα διαμαρτυρίας και αντίστασης ενάντια στις διαρκώς επιθετικότερες πολιτικές που ακολουθούσε το ΔΝΤ και οι εκάστοτε κυβερνήσεις της Αργεντινής τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, είχαν παρουσία για περισσότερο από δέκα χρόνια και αφορούσαν τοπικούς και ταξικούς αγώνες (κυρίως εργαζομένων και ανέργων-το λεγόμενο κίνημα των *piqueteros*). Ωστόσο η μεσαία τάξη στην πλειονότητα της δεν συμμετείχε στα κινήματα αυτά, αδιαφορώντας και τηρώντας μια παθητική στάση απέναντι στους ολοένα και επαχθέστερους όρους επιβίωσης που επέβαλε η κυβέρνηση. Αδιαφορώντας και τηρώντας παθητική στάση απέναντι και στη συκοφάντηση που εξαπέλυε μεγάλη μερίδα των μ.μ.ε., θέλοντας να περιθωριοποιήσει τα κινήματα αυτά διαμαρτυρίας και να τα αποξενώσει από το κοινωνικό σώμα. Ταυτόχρονα η λεγόμενη μεσαία τάξη απολάμβανε στο βαθμό που μπορούσε «προνόμια» που το συγκεκριμένο οικονομικό μοντέλο φαινόταν να της προσφέρει. Η κατάρρευση όμως του χρηματοπιστωτικού συστήματος και πλήθος μέτρων λιτότητας, που επέβαλε η κυβέρνηση του Μέντες και αργότερα του Ντε Λα Ρούα, ανέτρεψε όλα τα όνειρα και τις προσδοκίες που κατασκεύαζε ένα χρεοκοπημένο καπιταλιστικό μοντέλο και ώθησε τους πρώην προνομιούχους των αστικών κέντρων σε σύμπλευση με τα ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα.

Παρακάτω παρατίθεται ένα απολογιστικό κείμενο που κυκλοφόρησε μετά την εξέγερση της Αργεντινής, από κάποιον σύντροφο (Ezequiel Adamovsky) ο οποίος συμμετείχε ενεργά σε αυτοοργανωμένη συνέλευση γειτονιάς. Επιλέξαμε να αναπαράγουμε αυτούσιο το κείμενό του, όχι γιατί κατ' ανάγκη ταυτιζόμαστε με τις θέσεις του, αλλά γιατί αναδεικνύει με έναν αρκετά σαφή τρόπο τα ζητήματα αλλά και τα προβλήματα που προέκυψαν στο μεγαλειώδες κίνημα των συνελεύσεων γειτονιάς στην Αργεντινή.

το κίνημα των συνελεύσεων στην αργεντινή: απολογισμός μιας εμπειρίας

Αμέσως μετά την εξέγερση της 19^{ης} και 20^{ης} Δεκεμβρίου του 2001 στην Αργεντινή ένα καινούργιο κοινωνικό κίνημα των «λαϊκών συνελεύσεων» αναδύθηκε. Σε πολύ λίγο χρόνο, περισσότερες από 150 συνελεύσεις από 15 με 300 γείτονες σχηματίστηκαν αυθόρμητα στο Buenos Aires και άλλες σε Córdoba, Rosario, Mendoza, Santa Fe και σε άλλες πόλεις. Ήδη τον Ιανουάριο του 2002 οργανώθηκε ένα συντονιστικό αυτών των συνελεύσεων, πρώτα σε επίπεδο πόλης και μετά σε εθνικό επίπεδο: η «Διαγειτονική Συνέλευση του Πάρκου Centenario» και η «Εθνική Διαγειτονική». Το φαινόμενο υποσχόταν να μετατραπεί σε μία σαρωτική κοινωνική δύναμη. Μετά από ένα σχεδόν χρόνο έντονης δραστηριότητας, ωστόσο, το κίνημα των συνελεύσεων άρχισε να δείχνει σημάδια φθοράς: πολλοί γείτονες απομακρύνθηκαν και οι «διαγειτονικές», ακόμη και πολλές τοπικές συνελεύσεις, εξαφανίστηκαν. Σήμερα, περισσότερο από δύο χρόνια μετά την εξέγερση, μόνο κάποιες από εκείνες τις αρχικές συνελεύσεις συνεχίζουν να δουλεύουν, παρηκμασμένες σε ενέργεια και συναντήσεις.

Αυτό που ακολουθεί είναι μία προσπάθεια πραγματοποίησης ενός κριτικού απολογισμού του κινήματος, βασισμένου στην εμπειρία μου ως μέλους της Λαϊκής Συνέλευσης Cid Campeador και σε προηγούμενες προσπάθειες για να σκεφτούμε τις πρακτικές μας.

Η σημασία ενός νέου κινήματος

Όπως κάθε νέο κοινωνικό κίνημα, το κίνημα των συνελεύσεων αναδύθηκε σε μία ρωγή του συστήματος της αντιπροσώπευσης. Στην Αργεντινή του τέλους της δεκαετίας του '90, όπως και στον υπόλοιπο κόσμο, η πολιτικο-θεσμική πλαισιοδομή σχεδιασμένη για να καναλιζάρει/ απαλλοτριώνει την ενέργεια των κατοίκων έδινε δείγματα κάθε φορά και μεγαλύτερης ανεπάρκειας. Έχοντας υπάρξει εδώ και πάνω από δύο αιώνες και τελειοποιημένο από τότε, το σύστημα που είναι γνωστό ως «φιλελεύθερη δημοκρατία» γίνεται κάθε φορά και πιο ανεπαρκές τη στιγμή της συγκράτησης των εντάσεων του καπιταλισμού στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Στην Αργεντινή, αυτή η διαδικασία βιώθηκε με ιδιαίτερα κοφτερό τρόπο: νεοφιλελεύθερες πολιτικές μεγαλύτερου βάθους και βίας απ' ό,τι σε άλλες περιπτώσεις παρήγαγαν με τραχύ τρόπο καταστροφικά του οικονομικού και διαλυτικά του πολιτικού αποτελέσματα. Η γρήγορη οικονομική χειροτέρευση της Αργεντινής από το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1976 – επιταχυνόμενη κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 – και η απώλεια της πιστότητας του πολιτικού καθεστώτος – διεφθαρμένου από την εξουσία του χρήματος και κάθε φορά πιο πολύ εξαρτώμενου από τη βούληση του ΔΝΤ και των μεγάλων οργανισμών – είναι αρκετά γνωστές και δε θα επιστρέψω εδώ σ' αυτά τα ζητήματα. Το σημαντικό είναι να απεικονίσουμε τις μετατοπίσεις του πολιτικού νοήματος αυτού που οι ρωγμές του συστήματος είναι ταυτόχρονα ενδείξεις και παραγωγικοί παράγοντες. «Να φύγουν όλοι» (que se vayan

todos, QSVT), το αρχικό σύνθημα της εξέγερσης είναι μία από αυτές τις μετατοπίσεις του νοήματος. Οι συνελεύσεις, από τη μεριά τους, προκύπτουν απρόσμενα στον ανοικτό από αυτό το σύνθημα ορίζοντα των πιθανοτήτων.

Είναι δύσκολο να θεμελιώσουμε την καταγωγή του QSVT και πολύ περισσότερο να παρακολουθήσουμε τις πολλαπλές σημασίες που απέκτησε μέσα στο χρόνο. Είναι πιθανό ότι το σύνθημα έχει αναδυθεί, παραδόξως, από μία διαφοροποίηση του νοήματος των προηγούμενων νεοφιλελεύθερων μηνυμάτων. Από τα μέσα της δεκαετίας του '80, ο mainstream τύπος έχει αφιερωθεί σε μία συστηματική εκστρατεία δυσφήμισης των πολιτικών και του κράτους γενικά με σκοπό να νομιμοποιήσει το αντικοινωνικό σχέδιο και το σχέδιο ιδιωτικοποιήσεων του νεοφιλελευθερισμού, δηλαδή την επικράτηση της αγοράς ως μοναδικού μηχανισμού οργάνωσης της κοινωνικής ζωής. Αυτή η κριτική συνδυαζόταν με άλλη στο ίδιο πνεύμα αλλά πιο καθαρά ηθικού χαρακτήρα ενάντια στη σκανδαλώδη διαφθορά των δημόσιων λειτουργιών. Η επίθεση στους πολιτικούς και στην πολιτική έφθασε τέτοια κακοήθη επίπεδα που μεγάλα τμήματα του τύπου έφτασαν να υποκινήσουν την αποχή ή την εσκεμμένη ακύρωση της ψήφου στις προηγούμενες της εξέγερσης νομοθετικές εκλογές. Μπροστά στην αδεξιότητα της κυβέρνησης του De la Rúa να χειριστεί την οικονομική κρίση, ο κόσμος που συμμετείχε στην καταστρολάδα τη νύχτα της 19^{ης} και 20^{ης} Δεκεμβρίου του 2001 ξανάπιασε και έφτασε στα άκρα το μήνυμα που είχε μάθει στα χρόνια της αντιπολιτικής εκστρατείας και χάραξε το QSVT. Αλλά η αλλαγή στην πράξη της διατύπωσης του αντιπολιτικού μηνύματος άνοιξε τις πόρτες σε μία βαθιά μεταστροφή του νοήματος. Με τη μετακίνηση του κηρύγματος από τον τύπο, που προσλαμβάνόταν παθητικά από τους θεατές, στη φωνή χιλιάδων κινητοποιημένων γειτόνων στους δρόμους με δική τους απόφαση, η απόρριψη των πολιτικών απέκτησε μία σημασία απολύτως διαφορετική. Για τους νεοφιλελεύθερους, το «έξω οι πολιτικοί» σήμαινε έναν κόσμο καταναλωτών, χωρίς πολίτες. Οι γείτονες που τραγουδούσαν το QSVT στην Πλατεία του Μαΐου και καταλάμβαναν το δημόσιο χώρο σε όλη την πόλη, αντιθέτως, διαβεβαίωναν την πολιτική τους κυριαρχία μέσω της ίδιας αυτής της πράξης.

«Να φύγουν αυτοί, εδώ είμαστε εμείς». Από αυτή τη διαφοροποίηση του νοήματος αναδύθηκαν οι συνελεύσεις. Ο ορίζοντας των πιθανοτήτων, ανοικτός από μία προοπτική ενός κόσμου χωρίς πολιτικούς αλλά με δραστήρια υποκείμενα, συναντήθηκε στο δρόμο, άνοιξε τη ρωγμή από την οποία, χωρίς προμελέτη, γλίστρησαν οι συναντήσεις των αποφασισμένων να απελευθερωθούν και ν' αποφασίσουν για τους εαυτούς τους γειτόνων. Ίσως αυτές οι πρώτες συναντήσεις να υπάκουαν σε μία σχεδόν ενστικτώδη ορμή μπροστά στο συναίσθημα της ερήμωσης που παραγόταν από μία οικονομία και ένα πολιτικό σύστημα που ήταν θρύψαλα. Κανείς δεν τις σχεδίασε και δεν τις οργάνωσε προκαταβολικά. Κανένα κόμμα ή ηγέτης δεν τις είχε προτείνει ή συγκαλέσει. Μπροστά στην κατάρρευση μίας κοινωνίας οργανωμένης από την αγορά και το κράτος (της), πολλοί γείτονες απλώς γύρισαν στο σημείο μηδέν της κοινωνικής ζωής: η συνάντηση με τον πλησίον (κοντινό) μέσω του λόγου.

Σ' αυτή την πρωτογενή μορφή και περιεχόμενο – η συνάντηση και η λέξη – αθροίστηκαν πιο πολύπλοκες μορφές και περιεχόμενα που δεν ήταν πρόδηλα ούτε «απαραίτητα». Από το ίδιο το όνομα, «συνέλευση», οι συναντήσεις των γειτόνων ποτίστηκαν από τις λίγες διαθέσιμες και ανυποψίαστες εμπειρίες και λόγους και προσαρμόστηκαν στη δική της πραγματικότητα. Η απόρριψη κάθε μορφής αντιπροσώ-

πευσης, πολύ δυνατά κατακτημένη από την αρχή, ήταν σίγουρα αποτέλεσμα της δυσπιστίας σχετικά με τους αντιπροσώπους και τα κόμματα, και τα δύο σε βαθιά απώλεια κύρους. Παράλληλα, το μέσο της άμεσης δράσης (δε χρησιμοποιούσαμε αυτή τη λέξη στην αρχή) απορρέει από μία τέτοια απόρριψη των αντιπροσωπευτικών θεσμών. Η υπεράσπιση της «οριζοντιότητας» - άλλη καινοτομία στο πολιτικό λεξιλόγιο αυτών των ημερών - επίσης, μεταμορφώθηκε σε μία από τις αρχικές κατευθύνσεις των συνελεύσεων. Στην καταγωγή του, ήταν σίγουρα τόσο η δυσπιστία σχετικά με τους ηγέτες και τις υπάρχουσες αρχές, όσο και η αντίδραση μπροστά στους αγωνιζόμενους των κομμάτων της ιεραρχικής αριστεράς που προσπαθούσαν να μας χειραγωγήσουν και να μας επιβάλλουν τα «προγράμματά» τους. Άλλες μορφές και περιεχόμενα εισήχθησαν σταδιακά και πολλά παρέμειναν ως έδαφος διαμάχης μέσα στο κίνημα. Πολλές συνελεύσεις, για παράδειγμα, σύντομα υιοθέτησαν ένα καθαρά αντικαπιταλιστικό λόγο. Στο καθαρά τυπικό-διαδικαστικό πλάνο, κάποιες συνελεύσεις επέλεξαν ανάμεσα στις λίστες ομιλητών ή ψηφοφοριών με μειοψηφία και πλειοψηφία, ενώ άλλες προτίμησαν την αυθόρμητη συζήτηση ή τις αποφάσεις με συναίνεση. Οι επιλογές με τη μία ή την άλλη έννοια εξαρτιόνταν τόσο από την παρουσία κόσμου με αυτή ή την άλλη προηγούμενη εμπειρία, όσο και από το βαθμό αμοιβαίας πίστης και σεβασμού που οι γείτονες κατάφεραν να παράγουν. Άλλο πεδίο διαμάχης ήταν και συνεχίζει να είναι εκείνο της πολιτικής στρατηγικής που πρέπει να υιοθετηθεί σχετικά με την κατασκευή της εξουσίας και το κράτος. Για κάποιους, η έννοια της «αυτονομίας» - άλλη καινοτομία στο πολιτικό μας λεξιλόγιο - συνδυασμένη με την οριζοντιότητα, βοήθησε να σκεφτούμε στρατηγικές που δεν ήταν επικεντρωμένες στην «κατάληψη της εξουσίας» μέσω των κομμάτων και να κατασκευάσουμε, στη θέση της, «αντιεξουσίες» πιο δεμένες στην εδαφική δουλειά και μέσω δικτύων χωρίς κεντρική εξουσία. Το κύμα καταλήψεων κυρίων και η εγκατάσταση αυτόνομων κοινωνικών κέντρων που πρωταγωνίστησε στις συνελεύσεις προς τα μέσα του 2002 είναι ένα καλό παράδειγμα αυτού. Άλλα μέλη συνελεύσεων, ωστόσο, συνεχίζουν να προσκολλώνται στη σοσιαλιστική ή λαϊκιστική κληρονομιά και φαντάζονται την κατασκευή ενός κινήματος που φέρνει «έναν από εμάς» στην εξουσία. Στην ανάγκη, όλες αυτές τις καινοφανείς ιδέες τις εκμεταλλεύονταν ομάδες ακτιβιστών ήδη, τουλάχιστον, από τα μέσα της δεκαετίας του '90. Αλλά ήταν η ανοικτή από το QSVT ρωγμή, η μετατόπιση της αντίληψης που έφερε την εξέγερση, αυτό που επέτρεψε τη «μόλυνση» ευρέων μέχρι τότε ερμητικά κλειστών τομέων της κοινωνίας με αυτές τις γνώσεις.

Εν πάση περιπτώσει, και πιο κει από σαφή περιεχόμενα και τυπικές διαδικασίες, αυτό που πιο πολύ ενδιαφέρει από το κίνημα των συνελεύσεων είναι οι διαδικασίες και οι σχεδόν αόρατες αλλαγές που η καθημερινή λειτουργία τους παράγει και εγγυάται. Το σχέδιο όπου αυτό γίνεται ιδιαίτερα εμφανές είναι αυτό των κοινωνικο-πολιτικών ταυτοτήτων. Τόσο η ετερογενής σύνθεση των συνελεύσεων όσο και οι κανόνες τους οριζόντιας λειτουργίας έκαναν απαραίτητη μία συνεχή διαδικασία διαπραγμάτευσης των διαφορών και την αμφισβήτηση των κληροδοτημένων ταυτοτήτων.

Στην περίπτωση της συνέλευσής μου αυτό φάνηκε με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, στην επίμονη απόρριψη του να αναγνωριστεί ως «μεσαίας τάξης», σύμφωνα με τους πρόχειρους κοινωνιολογισμούς που πρότειναν τα μέσα επικοινωνίας, από την άλλη, ούτε οι ταυτότητες που πρότεινε ο λόγος της παραδοσιακής αριστεράς μπορούσαν να εφαρμοστούν χωρίς έναν εμφανή εξαναγκασμό: δεν ήμασταν

ούτε «εργατική τάξη», ούτε ήμαστε διαθέσιμοι να φέρουμε με ευθύνη μία ταυτότητα «μικροαστών». Η συνέλευση ανέλαβε με υπερηφάνεια, στη δική της αυτοαντίληψη, τη σιωπηρή συμμαχία που η εξέγερση εγκατέστησε ανάμεσα στη μεσαία τάξη και τους λαϊκούς τομείς. Από τα πρώτα μέλη της συνέλευσης, ωστόσο, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συμμετείχαν στη μεσαία τάξη του Buenos Aires. Και, έστω κι έτσι, η βούληση να σπάσει τις διαιρέσεις των τάξεων τις οποίες μας επιβάλλει το σύστημα συντέλεσε ώστε η συνέλευση να ανατρέπεται διαρκώς για να υφάνει δεσμούς με τις λαϊκές τάξεις μέχρι, μετά το πέρασμα κάποιων μηνών, να ενσωματώσει αποτελεσματικά μέλη αυτών των τάξεων. Πιο πολύ πρέπει να πούμε ότι αυτό δεν ήταν μία απλή διαδικασία ούτε πολύ περισσότερο περατωμένη: οι ταξικές εντάσεις και προκαταλήψεις πέρασαν απαραίτητες και συνεχίζουν να περνούν με χίλιους τρόπους στη γλώσσα, τη συμπεριφορά, τη διανομή των εργασιών, κτλ.

Έτσι ακριβώς, η συνέλευση επέτρεψε μέχρι κάποιο βαθμό τη διαπραγμάτευση των εθνικών ταυτοτήτων, λίγο με τη συμβολή του συνειδητού διεθνισμού κάποιων μελών και άλλο λίγο με την παρουσία μελών που, εκ των πραγμάτων, δεν είχαν γεννηθεί στην Αργεντινή. Αναδρομικά, γίνεται φανερό ότι περάσαμε απ' το να θεωρούμαστε πρωταγωνιστές ενός καθαρά εθνικού αγώνα στο να σκεφτόμαστε ως τμήμα του διεθνούς αγώνα. Σε αυτή τη διαδικασία ήταν θεμελιώδης η δική μας εικόνα που μας επέστρεφε τον ξένο Άλλο: οι δεκάδες των διεθνών αγωνιστών που πέρασαν από τη συνέλευσή μας, οι πληροφορίες σχετικά με τον αντίκτυπο των αγώνων μας και των ιδεών μας σε άλλες χώρες και η συμμετοχή σε δράσεις αλληλεγγύης σε κινήματα σε μακρινά μέρη του κόσμου ενίσχυσαν την τάση προς την αποδυνάμωση του εθνικού στοιχείου στις αρχικές μας ταυτότητες. Άλλες μορφές διαπραγμάτευσης των ταυτοτήτων – για παράδειγμα, εκείνων του γένους και των γενεών – έγιναν, επίσης, εμφανείς¹. Συνοψίζοντας, οι συνελεύσεις όχι μόνο είναι προϋπόθεση μίας πολλαπλότητας των κοινωνικών υποκειμένων αλλά, επίσης, τουλάχιστον εν δυνάμει, παράγοντες που παράγουν την πολλαπλότητα.

Συμπερασματικά, θα έλεγα ότι η ιστορική σημασία του κινήματος των συνελεύσεων έγκειται στο ότι σημαίνει (με τη διπλή του έννοια: μαρτυρά και παράγει), μαζί με άλλα παρόμοια κινήματα, τη μετάβαση προς μία νέο μέθοδο αντίληψης της χειραφετητικής πολιτικής. Ανακτώντας πολλά από την κληρονομιά της παραδοσιακής αριστεράς, οι συνελεύσεις, ωστόσο, σημειώνουν μετατοπίσεις σε διάφορες θεμελιώδεις έννοιες. Στην παραγωγή χώρων απελευθέρωσης, αυτονομίας και άμεσης δράσης, το κίνημα διαχωρίζεται από απ' την καθαρά κρατική και αντιπροσωπευτική πολιτική. Στην οριζόντια λειτουργία του, όπως και στην παραγωγή οριζοντιότητας και πολλαπλότητας, οι συνελεύσεις απομακρύνονται από την ιεραρχική πολιτική και αρχή της παλιάς αριστεράς και την ουσιοκρατική και περιορισμένη της αντίληψη του απελευθερωτικού υποκειμένου. Εν τέλει, οι συνελεύσεις παράγουν μία υπερθέση των σημείων της «μορφής» και του «περιεχομένου» και εκείνων του «μέσου» και του «σκοπού», ταυτόχρονα με το να θέτουν σε αμφισβήτηση τη γραμμική αντίληψη του ίδιου του χρόνου των προηγούμενων ιστοριών της αριστεράς. Έχει ασκηθεί πολλές φορές η κριτική στις συνελεύσεις ότι σιερούνται ενός πολιτικού «προγράμματος». Ωστόσο, στη λειτουργία των συνελεύσεων, είναι η ίδια η διαδικασία (η μορφή) όπου γονιμοποιούνται τα περιεχόμενα. Το «πρόγραμμα» μίας συνέλευσης – αν μπορούσε να ονομαστεί έτσι – συνίσταται στην πολλαπλότητα των χώρων συνέλευσης, δηλαδή στη δημιουργία ενός κόσμου κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση: οριζόντιου, πολλαπλού, ανοιχτού και ελεύθερου (δηλαδή, αυτόνομου). Γι'

αυτό, σε αντίθεση με την εργαλειακή αντίληψη της ίδιας της πολιτικής της παλιάς αριστεράς – που γεννά ένα διαχωρισμό ανάμεσα στα μέσα (ιεραρχικά και εξουσιαστικά) και τους σκοπούς (ισότητα και ελευθερία) – στην πολιτική των συνελεύσεων τα μέσα και οι σκοποί συμπίπτουν. Με άλλα λόγια, οι συνελεύσεις προσχηματίζουν ή προβλέπουν τον κόσμο που επιθυμούν.

Είναι για όλο αυτό που οι συνελεύσεις, επίσης, υπονομεύουν την αντίληψη του χρόνου που συναντάται στις επαναστατικές παραδόσεις του παρελθόντος. Η απελευθερωτική παραδοσιακή πολιτική βασίζεται στην αφήγηση ενός γραμμικού χρόνου, στον οποίο η δουλειά του παρόντος είναι να κατασιρέψει το παρελθόν και να συσσωρεύσει δυνάμεις για να προχωρήσει προς ένα ακτινοβόλο και γνωστό σημείο, τοποθετημένο στο μέλλον. Έτσι, η ταυτότητα του απελευθερωτικού υποκειμένου – η «εργατική (αλάνθαστα) επαναστατική τάξη» - όσο και ο εργαλειακός χαρακτήρας του τρόπου οργάνωσης (το συγκεντρωτικό κόμμα που συσσωρεύει εξουσία) και το περιεχόμενο του «προγράμματος» (η κομμουνιστική κοινωνία) δείχνουν προς το μέλλον. Η προστακτική ενός γραμμικού χρόνου που γίνεται αντιληπτός μ' αυτόν τον τρόπο είναι τέτοια που το παρελθόν – δηλαδή τα υποκείμενα που φτάνουν στον αγώνα με τις ταυτότητές τους σφυρηλατημένες από τη δική τους ζωτική εμπειρία – και το παρόν – η στιγμή του αγώνα και η κατασκευή ενός απελευθερωτικού κινήματος – θυσιάζονται για χάρη ενός προσχηματισμένου μέλλοντος. Το παρόν διαβάζεται ως τελεολογικός κώδικας: έχει νόημα μόνο, αν εκβάλλει στο αναμενόμενο μέλλον. Από αυτό το σημείο οπτικής, η πραγματική κάμψη των συνελεύσεων μπορεί να ερμηνευθεί μόνο ως αποτυχία: δε συσσωρεύουν, άρα οπισθοχωρούν στο μονοπάτι. Εξαφανίζονται, άρα δεν εξυπνέτησαν τελικά.

Ωστόσο, η νέα χειραφετητική πολιτική που το κίνημα των συνελεύσεων εξαγεί με παραδείγματα αμφισβητεί τη χρονική γραμμικότητα του μονοπατιού προς τη χειραφέτηση. Το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον συμβιώνουν «συμφιλωμένα» σε ένα παρόν, το οποίο είναι αυτό που ενσαρκώνει τη στιγμή της ουτοπίας. Η διαδικασία της διαπραγμάτευσης των διαφορών που περιγράφηκε παραπάνω υπονοεί μία διαλεκτική αμοιβαίας αναγνώρισης των αγωνιζόμενων υποκειμένων που, από την ίδια της την φύση, προϋποθέτει την αποδοχή (αναγνώριση) του παρελθόντος ως συστατικού του παρόντος με το δίκιο του. Αλλά, ταυτόχρονα, η διαπραγμάτευση των διαφορών στο παρόν προσανατολίζεται όχι προς ένα εξωτερικό και προαποφασισμένο μέλλον αλλά προς ένα ορίζοντα προσδοκιών και δυνατοτήτων, που ο ίδιος ο παρών αγώνας κατασκευάζει και που, συνεπώς, παραμένει αναγκαστικά ανοικτός.

Για όλα αυτά, η πολιτική αποτελεσματικότητα των συνελεύσεων δεν μπορεί να μετρηθεί με όρους ενός υποτιθέμενου μέλλοντος, που τους είναι ξένο, ούτε στη λειτουργία της συσώρευσης εξουσίας ή στην αδιάκοπη συνέχειά τους. Αντιθέτως, η «παραγωγικότητα» μίας ολοκληρωμένης συνέλευσης μπορεί μόνο να μετρηθεί με όρους των οριζόντων της πιθανότητας που εγκαಿನιάζει, των ερωτήσεων που επιτρέπει, των μετατοπίσεων και των ρήξεων που γεννά στη διαδικασία της εφεύρεσης μίας νέας πολιτικής κουλτούρας. Και, στο βαθμό που αυτή η διαδικασία είναι συλλογική και παγκόσμια – δηλαδή, ξεπερνά την κατάσταση του αργεντίνικου κινήματος των συνελεύσεων – η επιτυχία ή η αποτυχία των συνελεύσεων, επίσης, δεν μπορεί να μετρηθεί από την απλή χρονική τους συνέχεια. Οι συνελεύσεις θα μπορούσαν να εξαφανιστούν τελείως και, ωστόσο, αυτό δε θα προϋπέθετε απαραίτητα την αποτυχία των κινήματος ως τέτοιου: οι πολιτικές μεταστροφές που συνεισέφεραν στο να γεννηθούν, οι ιδέες και οι εμπειρίες που εξερεύνησαν, θα μπορούσαν να

μεταβάλλουν τη μορφή ή/και να θρέψουν και να «μολύνουν» άλλα κινήματα. Αντιθέτως, η αδιάκοπη συνέχεια του ίδιου μέσα στο χρόνο, χωρίς αλλαγές μορφών, μπορεί βέβαια να είναι σημάδι πολιτικής στείροτητας (απόδειξη αυτού είναι η μη παραγωγική επιβίωση των κομμάτων της παραδοσιακής αριστεράς).

Μ' αυτή την έννοια, αποδεικνύεται αναμφισβήτητο το ότι το κίνημα των συνελεύσεων, μαζί με άλλα παρόμοια κινήματα, είχε μία τεράστια χειραφετική παραγωγικότητα, ακριβώς επειδή συνεισέφερε στο να διακοπούν οι αφηγήσεις της εξουσίας (τόσο αυτές του κράτους όσο και αυτές της παραδοσιακής αριστεράς). Στην Αργεντινή, μία χώρα σημαδεμένη από μία ισχυρά ιεραρχική πολιτική φαντασία – όχι μόνο στη λαϊκιστική-περονική πλευρά της αλλά ακόμα και σ' εκείνη της αριστεράς – η επιδρομή ιδεών και πρακτικών βασισμένων στην οριζοντιότητα, την πολλαπλότητα και την αυτονομία αντιπροσωπεύουν μία πραγματική πολιτιστική επανάσταση. Τα αποτελέσματα αυτής της ρήξης, απ' τη μία πλευρά, τοποθετήθηκαν πιο κει από τα σύνορα: δεν είναι μόνο η πτώση της δικής μας εξέγερσης (συμπεριλαμβανομένων των συνελεύσεων) που έχει ταξιδέψει σε όλο τον κόσμο εμπνέοντας πολλά κινήματα: την ίδια την ιδέα της οριζοντιότητας «έμαθαν» ακτιβιστές σε πολλά γεωγραφικά πλάτη από τη σκέψη που πήγασε από τις συνελεύσεις μας και τα μη ιεραρχικά κινήματα². Πώς να ποσοτικοποιηθούν τα πιθανά αποτελέσματα αυτής της «μικρής» αλλαγής; Πόσοι βλαστοί των συνελεύσεων θα μπορούν ακόμα να ανθίσουν σε μέρη και με μορφές απροσδόκητες;

Περιορισμοί και εντάσεις της κατασκευής των συνελεύσεων

Φυσικά και αυτή η εξήγηση σχετικά με τα κριτήρια της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών κινήματων θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για να αρνηθούμε να δούμε τα προβλήματα και τα όρια του κινήματος των συνελεύσεων. Δεν πρόκειται εδώ να καθιερώσουμε μία εκ των προτέρων σύγκληση για οποιαδήποτε κατάσταση αγώνα αλλά για να επιτρέψουμε μία ευελιξία γύρω από την έκταση και τα όρια των αγώνων στις πραγματικές τους μορφές. Με όλες τις δυνατότητές τους, οι συνελεύσεις έχουν συναντήσει σημαντικά όρια στη δόμησή τους και, αναμφίβολα, πολλή από την κάμψη του τους τελευταίους μήνες υπακούει σ' αυτό. Αυτό που ακολουθεί είναι μία προσπάθεια να ταυτοποιηθούν και να αναλυθούν οι πιο σημαντικές.

α) εσωτερικοί δεσμοί (ή οι δυσκολίες της οριζοντιότητας)

Πολλά από τα όρια του κινήματος των συνελεύσεων έχουν σχέση με τη δυσκολία να εγκαταστήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης μεταξύ των μελών τους. Ταυτόχρονα, αυτή η δυσκολία σχετίζεται με την ιδιαίτερη μορφή στην οποία γεννήθηκαν οι συνελεύσεις: όπως χώροι 1) που δεν ιδρύθηκαν με προηγούμενες σχέσεις ή τουλάχιστον υποτιθέμενες και 2) ριζοσπαστικά ανοικτοί και εξισωτικοί.

Οι συνελεύσεις αναδύθηκαν ως απάντηση στην πρόκληση ενός από τους από τους θεμελιώδεις κανόνες στους οποίους προσανατολίζεται η κατασκευή πολλών από τα νέα αντικαπιταλιστικά κινήματα: «θα πρέπει να ενωθείς με τους ομοίους σου σε ομάδες «σχέσεων» με αυτούς που δεν είναι και τόσο κοντινοί, θα διαρθρωθείς σε δίκτυο καθιερώνοντας ορθή συναίνεση στο δυνατό βαθμό». Με το να

έχουν αναδυθεί ως αυθόρμητες, ενστικτώδεις ομαδοποιήσεις μπροστά στην κατάρρευση του περιβάλλοντος κόσμου, οι συνελεύσεις ακολούθησαν το αντίστροφο μονοπάτι: από μία αρχή ομαδοποίησαν μία ετερογένεια τέτοια που το να χτίσεις σχέσεις αποδεικνυόταν κάποιες φορές αδύνατο. Οι ενωμένοι γείτονες στις πρώτες συνελεύσεις ήταν νέοι και γέροι. Φτωχοί και καλής οικονομικής κατάστασης. Με ανώτερη εκπαίδευση και με τη βασική εκπαίδευση. Με πολιτική εμπειρία και χωρίς αυτή. Στρατευμένοι κομμάτων και αντικομματικοί. «Μάτσο» και ήπιου ταμπεραμέντου. Επιπλέον, όλοι φέρναμε, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, την εξουσιαστική, ατομικιστική, «πολεμική» και μη ανεκτική κουλτούρα, στην οποία μας εκπαιδεύει το σύστημα.

Σ' αυτό το πλαίσιο, η διαπραγμάτευση των διαφορών και η παραγωγή της πολλαπλότητας έγιναν τεράστιες δυσκολίες. Με υπερβολική συχνότητα, η διαλεκτική της αναγνώρισης του Άλλου – διαδικασία αργή και κοπιαστική – αντικαταστάθηκε από την πιο γρήγορη και απλή διαδικασία του να πετύχεις τη συνένωση μέσω της «εξόντωσης» του διαφορετικού.

Στη διαδικασία της κατασκευής της συνέλευσής μου, για παράδειγμα, υψηλά επίπεδα λεκτικής επίθεσης και έμμεσοι μηχανισμοί αποκλεισμού ήταν πάντοτε παρόντες, με αποτέλεσμα δεκάδες άτομα να «αποβληθούν» με έμμεσο τρόπο σε διάφορα κύματα. Πρώτα, αρκετοί γείτονες χωρίς πολιτική εμπειρία, που πλησίασαν ντροπαλά τις πρώτες μέρες, σύντομα απομακρύνθηκαν πιθανόν μπροστά στην έλλειψη πιθανοτήτων να μιλήσουν χωρίς να υποβληθούν στην «επιδοκιμασία» ή «αποδοκιμασία» του συνόλου και μπροστά στην επαλήθευση του ότι δεν «κατείχαν» τις ελάχιστες «γνώσεις» των πιο τολμηρών ομιλητών. Από την άλλη, τα υψηλά επίπεδα λεκτικής επίθεσης απομάκρυναν όλους εκείνους χωρίς τον απαραίτητο «δυνατό» χαρακτήρα για να μπορέσουν να τα υποστηρίξουν. Σε ένα δεύτερο κύμα, περίπου μετά από πέντε μήνες δουλειάς μαζί, αναπύχθηκε μία αιματηρή μάχη λεκτικών επιθέσεων ανάμεσα στα μέλη της συνέλευσης της ριζοσπαστικοποιημένης αριστεράς και εκείνους με πιο «μετριοπαθείς» απόψεις. Το αποτέλεσμα ήταν η απομάκρυνση μίας ολόκληρης ομάδας γειτόνων που συμμετείχαν στην Κεντρική των Αργεντίνων Εργαζομένων, κι άλλων περισσότερων, που τους συμπαθούσαν. Σε ένα τέταρτο κύμα – περίπου στον ενάμισι χρόνο ύπαρξης της συνέλευσης, όταν ήδη όλοι όσοι μείναμε ήμαστε αντικαπιταλιστές – η μάχη των επιθέσεων δόθηκε ανάμεσα σε κάποιους από τους πιο «μάτσο» και πολεροχαρείς αγωνιστές και σε μια ομάδα με πιο καλλιτεχνική και γιορταστική διάθεση. Το αποτέλεσμα: αυτοί σταμάτησαν εγκαταλείποντας τη συνέλευση ομαδικά³. Και σήμερα, περισσότερο από δύο χρόνια μετά την ίδρυση της συνέλευσης, συνεχίζεται η μάχη ανάμεσα στους «αντικομ-ματικούς» και τους κοντινούς των κομμάτων της αριστεράς.

Αυτή η δυναμική της «εξόντωσης» του άλλου δυσκόλεψε την εγκαθίδρυση σχέσεων σεβασμού και εμπιστοσύνης, απαραίτητων αν θέλει κανείς να εγκαταστήσει μία αληθινή οριζόντια δυναμική. Η συνέλευση απέρριψε ουστηματικά τις προτάσεις για λήψη απόφασης με συναίνεση, ως έναν τρόπο για να πιεστούμε να υιοθετήσουμε μία διαλεκτική αναγνώρισης στη θέση της δυναμικής της καταστροφής. Τα επιχειρήματα για μία τέτοια απόρριψη προέρχονταν από εκείνους που ήταν πιο πολύ προσκολλημένοι στην κουλτούρα της παραδοσιακής αριστεράς: «η συναίνεση χρονοτριβεί πολύ», «ποτέ δε πρόκειται να συμφωνήσουμε», κτλ. Όπως συνηθίζεται, αυτά τα επιχειρήματα μεταμορφώθηκαν σε αυτοεκπληρούμενες προφητείες: όποιοι αισθάνονταν κάτοχοι της μοναδικής αλήθειας, ποτέ δε διατίθεντο ειλικρινά να δια-

πραγματοευτούν τις διαφορές.

Έτσι ακριβώς, η κουραστική κληρονομιά της παραδοσιακής πολιτικής κουλτούρας έκανε, επίσης, υπερβολικά δύσκολο να βρεθούν μηχανισμοί για να βελτιωθούν οι διαπροσωπικές σχέσεις. Ως αποτέλεσμα, στα μάτια της κουλτούρας της κληροδοτημένης αριστεράς, το προσωπικό και οι συναισθηματικοί δεσμοί προσλαμβάνονται ως ένα «μη πολιτικό» ή «γυναικείο» περιβάλλον – δηλαδή, αντίθετο στη «σκληραγωγημένη» συμπεριφορά που αναμένεται από έναν αγωνιστή. Σχεδόν όλες οι προτάσεις για να συζητηθεί μία «πολιτική συναισθηματικότητα» – όπως αυτή η φράση του Martin K., πρώην μέλους της Colegiales – προσέκρουσαν στην υποψία και το κυνικό βλέμμα των «μάτσο» μελών των συνελεύσεων (ανεξαρτήτως του γένους τους). Σ' αυτό το πλαίσιο, ήταν αδύνατο να αναπτυχθούν διαδικασίες που να παλεύουν τα αναπόφευκτα προσωπικά προβλήματα, που τελείωναν παρεμποδίζοντας ξανά και ξανά την ανάπτυξη των μαζώξεων.

Η εγκαθίδρυση οριζόντιων σχέσεων και σχέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης εξασθένισε και γι' άλλο λόγο: το «ριζικά ανοικτό» και εξισωτικό χαρακτήρα των συνελεύσεων. Μέσα στον αυθόρμητο και αυτόκλητο χαρακτήρα τους, οι συνελεύσεις καλοδέχονταν πάντοτε όποιον τις πλησίαζε. Δεν υπήρχε καμία διαδικασία επιλογής, αποδοχής και διάπλασης των καινούργιων μελών. Ο καθένας έχει δικαίωμα λόγου και ψήφου από την πρώτη στιγμή και απ' τη στιγμή που πλησιάζει τη συνέλευση είναι «ίσος». Αυτό δεν είναι μία απλή τυπική διατύπωση: κυριολεκτικά, δεν είναι σπάνιο να εμφανίζεται ένα άτομο παντελώς άγνωστο σε μία συνέλευση, να μιλά, να ψηφίζει και ποτέ να μην επιστρέφει. Στην εμπειρία της δικής μου συνέλευσης, για παράδειγμα, αυτό σήμαινε να πρέπει να παλεύεις το ίδιο με άτομα με σοβαρές ψυχικές διαταραχές ή με μέλη κομμάτων που έρχονταν «καλυμμένα» σκόπιμα, για να κλίνει μία συγκεκριμένη ψηφοφορία προς αυτή ή εκείνη την πρόταση.

Τα προβλήματα που προκύπτουν από αυτό το «ριζικό άνοιγμα» και τον εξισωτισμό στις μεθόδους είναι δύσκολο να απεικονιστούν και να αμφισβητηθούν στη βάση μίας σημαντικής αντίληψης οριζοντιότητας και μίας αφηρημένης ιδέας της ισότητας. Και τα δύο προκύπτουν, ταυτόχρονα, από ένα πλαστό κολεκτιβισμό που εμποδίζει την αντίληψη/αποδοχή των ατομικών διαφορών.

Η προϋπόθεση των συνελεύσεων, «όλοι είμαστε ίσοι, άρα όλοι έχουμε τα ίδια δικαιώματα», δεν παύει να είναι σωστή. Αλλά, στην ανάγκη, ούτε η ισότητα ούτε η οριζοντιότητα υπάρχουν με διάταγμα απλής βούλησης. Μία πολιτική κοινότητα (για παράδειγμα, μία συνέλευση) απαιτεί ένα οριζόντιο χαρακτήρα όχι με μία απλή τυπική απόφαση ότι όλοι όσοι είναι εκεί θα είναι ίσοι αλλά από μία συνειδητή και συνεχή προσπάθεια εγγύησης των συνθηκών για την αληθινή ισότητα. Ένα άτομο χωρίς εμπειρία που πρόσφατα μπήκε σε μία συνέλευση δύο χρόνια αφού αυτή ξεκίνησε να λειτουργεί, με κάποιο τρόπο δεν είναι «ίσο» με κάποια από τα «ιδρυτικά» μέλη. Τα «ιδρυτικά» μέλη μιλούν με όλες τις γνώσεις και τις εμπειρίες (στμ. των δύο χρόνων συνέλευσης) που συντείνουν ώστε, στην πράξη, να έχουν πιο πολλές πιθανότητες να εκμεταλλευθούν την «ισότητα» τους σε σχέση με κάποιον που ήρθε πρόσφατα. Αν κανείς δεν αναλαμβάνει τη δουλειά της μετάδοσης της ελάχιστης πληροφορίας (εμπειρίας) τον άλλον, λίγη αξία έχει το τυπικό του δικαίωμα στην ισότητα. Απ' την άλλη, ένα πολύ ευαίσθητο στις προσωπικές επιθέσεις άτομο δεν είναι ίσο μ' αυτόν που του επιτίθεται: ελλείψει συλλογικής προπαρασκευής, αυτός θα επικρατήσει.

Με τον ίδιο τρόπο, λίγο νόημα έχει να παρέχεις ίδιο δικαίωμα λόγου και

ψήφου σε οποιονδήποτε, αν έχει ανεπαρκές ή κανένα δικαίωμα υπεράσπισης των πιθανών συνεπειών της απόφασής του ή της απαραίτητης δουλειάς ώστε αυτή η απόφαση να πραγματοποιηθεί με συγκεκριμένα αποτελέσματα. Αυτή η μορφή της αφηρημένης ισότητας στην πράξη παραβιάζει το δικαίωμα στην αληθινή ισότητα των υπολοίπων. Για παράδειγμα, στη συνέλευσή μου υπήρχε κόσμος που ήταν «περαστικός» και που, ωστόσο, επιτρεπόταν να ψηφίζει για να ληφθούν μηχανισμοί ασφαλείας κατά τη διάρκεια μιας άμεσης δράσης στην οποία δεν επρόκειτο να συμμετέχουν ούτε συνεργάζονταν για να την οργανώσουν. Απ' την άλλη, σε μια περίπτωση όλοι ψηφίζαμε «ισότητα», όταν σύντροφοί μας, που κατηγορούνταν απ' τη δικαιοσύνη, όφειλαν να αποδεχθούν να παρουσιαστούν μπροστά στο δικαστήριο. Και στις δύο περιπτώσεις, όλοι ήμασταν «ίσοι» την ώρα της συζήτησης και της ψήφισης μέτρων, τα προαπαιτούμενα και τα αποτελέσματα των οποίων είχαν «άνισες» επιπτώσεις πάνω στον καθένα.

Η πραγματική οριζοντιότητα δε συνίσταται στο να κρύβουμε κάτω απ' το χαλί τις υπάρχουσες ανισότητες αλλά στο να τις ξεπεράσουμε ή να τις αναγνωρίσουμε. Στην περίπτωση εκείνων των ανισοτήτων που ενδείκνυται ή είναι πιθανό να εξαλείψουμε – για παράδειγμα, εκείνη του πρόσφατα αφιχθέντος που δεν έχει ιδέα για τα θέματα που συζητιούνται ή εκείνη του «ευαίσθητου» - η οριζοντιότητα σημαίνει να δουλεύεις για να τις ξεπεράσεις – για παράδειγμα, προσφέροντας παραδείγματα πολιτικού σχηματισμού για τα καινούργια μέλη ή τρόπους ελέγχου της επιθετικότητας. Για εκείνες τις ανισότητες που είναι αδύνατο ή ανεπιθύμητο να εξαλειφθούν – για παράδειγμα, το γεγονός ότι μόνο κάποια άτομα θα υποστούν τις συνέπειες του να μην εμφανιστούν μπροστά στο δικαστήριο ή το γεγονός ότι κάποιος θα είναι μόνο «περαστικός» - το μόνο που μένει είναι να τις αναγνωρίσεις και να συντονίσεις τα πολιτικά δικαιώματα μαζί τους. Με άλλα λόγια, η πραγματική πολιτική ισότητα σε μια οριζόντια οργάνωση συνίσταται σε μία πολύ απλή αρχή: ότι ο καθένας έχει το δικαίωμα να αποφασίζει ακριβώς στο βαθμό που αυτές οι αποφάσεις τον επηρεάζουν.

Έτσι όπως οι συνελεύσεις γενικά είχαν σοβαρές δυσκολίες για ν' αναπτύξουν μη τραυματικούς μηχανισμούς για να ξεπεράσουν τις εσωτερικές διαφορές, έτσι δεν έφτασαν στη δημιουργία μηχανισμών αναγνώρισης/ξεπεράσματος των πραγματικών ανισοτήτων. Από την άλλη, ο «ριζικά ανοιχτός» χαρακτήρας των συνελεύσεων τις έχει κάνει υπερβολικά τρωτές σε εξωτερικές επιθέσεις και, γι' αυτό, έκανε ακόμα πιο περίπλοκη τη δουλειά της επίτευξης αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Γι' αυτούς τους λόγους, η κατασκευή της οριζοντιότητας μέσα στο κίνημα των συνελεύσεων συνάντησε πολύ συγκεκριμένα όρια.

Με δεδομένες τις συνθήκες της γέννησής μας, σκεφτόμενοι αναδρομικά, απομένει να καταλήξουμε ότι στις συνελεύσεις είχαμε λίγες πραγματικές πιθανότητες να υπερπηδήσουμε με επιτυχία αυτά τα προβλήματα: από το «ριζικό άνοιγμα» και τη δόμηση μέχρι την «έλλειψη συναισθηματικότητας». Αναδυθήκαμε με αυτά τα χαρακτηριστικά – δεν το επιλέξαμε έτσι, απλώς μας συνέβη – και ίσως μοιάζουμε με αυτά. Δε φταίει κανείς: το σημαντικό είναι να μαθαίνουμε από την εμπειρία για να μπορέσουμε να προχωρήσουμε από άλλα μονοπάτια.

β) εξωτερικοί δεσμοί (ή η ελαφρότητα των δικτύων)

Κάποια από τα όρια στους εσωτερικούς δεσμούς αναπαράγονταν, σε άλλη

κλίμακα, στους δεσμούς ανάμεσα στις συνελεύσεις και τα άλλα κινήματα. Η πρώτη προσπάθεια άρθρωσης ανάμεσα στις συνελεύσεις ήταν η «Διαγειτονική του Πάρκου Centenario», που έφτασε να ενώσει περισσότερες από εκατό συνελεύσεις του Buenos Aires και τις δύο «εθνικές Διαγειτονικές». Με το να γίνονται αντιληπτές με βάση τη λογική του «μαζικού μετώπου» της παραδοσιακής αριστεράς, ενέδωσαν ήδη το 2002 σ' αυτή την ίδια λογική. Η υποκείμενη στη δημιουργία της Διαγειτονικής ιδέα ήταν ότι, απ' τη στιγμή που οι συνελεύσεις είχαν ένα κεντρικό χώρο ικανό να αντιπροσωπεύει όλο το κίνημα των συνελεύσεων, είχαν ένα ενοποιημένο λόγο και ένα κέντρο εξουσιοδοτημένο να μιλά στο όνομα όλων. Από αυτό το κέντρο, οι συνελεύσεις όριζαν ένα πολιτικό «πρόγραμμα» και μπορούσαν τότε να συντονιστούν με τους υπόλοιπους τομείς (απεργοί, κόμματα, συνδικάτα, κτλ.) που όφειλαν, επίσης, να έχουν μία φωνή και ένα πρόγραμμα. Η πολιτική, που βρίσκεται πίσω από αυτή τη σύλληψη, φαντάζεται ότι, τότε, όλο το κοινωνικό κίνημα θα επέλεγε το καλύτερο «πρόγραμμα», μαζί με το καλύτερο «όργανο» για να το φέρει εις πέρας: το Χ κόμμα. Όπως αναμενόταν, τα κόμματα της αριστεράς – ιδιαίτερα η Ενωμένη Αριστερά και το Εργατικό Κόμμα – αγωνίζονταν αιματηρά για να ελέγχουν τη Διαγειτονική μέσα από μία σειρά επαίσχυντων χειρισμών, που δεν απέκλειαν τις φυσικές επιθέσεις. Ως συνέπεια, σε μερικούς μήνες οι συνελεύσεις αποσύρθηκαν από τη Διαγειτονική, μέχρι που έμειναν μόνο τέσσερις ή πέντε⁴. Θα μπορούσε να θεωρηθεί, χωρίς αποδυνάμωση του προηγούμενου, ότι οι συνελεύσεις απέρριψαν την ιδέα της Διαγειτονικής μαζί με τη λειτουργία των κομμάτων. Δύσπιστες στην αντιπροσωπευτική πολιτική και στο συντονισμό των αποφάσεων, οι συνελεύσεις αρνήθηκαν να έχουν αντιπρόσωπο της δύναμής τους και να ομογενοποιήσουν το λόγο και τις ιδέες τους σε ένα μοναδικό «πρόγραμμα».

Απορρίπτοντας το μοντέλο της Διαγειτονικής, ωστόσο, οι συνελεύσεις δεν κατασκέασαν άλλο τρόπο διασυνελευσιακού συντονισμού γενικού χαρακτήρα. Ελλείψει αυτού, ανέπτυξαν ενστικτώδεις μορφές συντονισμού σε δίκτυο χωρίς να το προτείνουν συνειδητά. Αν και γενικά παρέμειναν αόρατα, σε κάποιες ευκαιρίες τα δίκτυα χαλαρών δεσμών ανάμεσα στις συνελεύσεις και τα μέλη τους απέδειξαν την υλικότητα και την αποτελεσματικότητά τους. Για παράδειγμα, όταν σε λίγα λεπτά μέσω ανεπίσημων τηλεφωνικών επαφών, χωρίς καμία συγκεντρωτική οργάνωση, χιλιάδες μέλη συνελεύσεων κινητοποιήθηκαν για να σταματήσουν την εκκένωση του επανοικειοποιημένου εργοστασίου Brukman.

Πιο κει από αυτά τα χαλαρά και ανεπίσημα δίκτυα, υπήρξαν μερικά δρομολογημένα μη συγκεντρωτικά ή ομογενοποιημένα πειράματα για τη δημιουργία μορφών συντονισμού. Για παράδειγμα, υπήρξαν συναντήσεις «ανάμεσα σε ζώνες», που ομαδοποιούσαν τις συνελεύσεις μίας περιοχής και μία σειρά εμπειριών μικρότερης κλίμακας (όπως οι «Συναντήσεις Αυτόνομων Συνελεύσεων», όπου κάποιες δεκάδες συνελεύσεις συζητούσαν χωρίς να πάρουν αποφάσεις) ή θεματικών (όπως οι συναντήσεις της «Intersalud»). Οι συνελεύσεις, επίσης, συμμετείχαν σε ακριβείς συντονισμένες καμπάνιες με άλλα κινήματα, για παράδειγμα ενάντια στην ALCA, για το νόμο των Περιφερειών για μία πιο συμμετοχική δημοκρατία, ενάντια στις αυξήσεις τιμών, κτλ. Μία εμπειρία ενδιαφέρουσας συμμαχίας ήταν αυτή της «Αστικής Απεργίας» (Piquete Urbano/PU), μία άμεση δράση μπλοκαρίσματος της Κεντρικής Τράπεζας και του Χρηματιστηρίου Αξιών του Buenos Aires που πραγματοποιήθηκε στις 19 Δεκεμβρίου 2002. Η ιδέα αναδύθηκε αρχικά στη δική μας συνέλευση,

απ' όπου κάναμε το κάλεσμα για δράση στο δίκτυο των επαφών που χτίζαμε στη διάρκεια όλης της χρονιάς. Ξεπερνώντας τις προσδοκίες μας, δεκάδες ομάδες ανταποκρίθηκαν και κατά τη διάρκεια δύο μηνών οργανώσαμε τη δράση σε απόλυτα οριζόντια μορφή. Στην οργάνωση συμμετείχαν περισσότερες από 40 ομάδες, όχι μόνο συνελεύσεις, αλλά, επίσης, απεργιακές οργανώσεις, αγωνιστικά συνδικάτα, πολιτικά κόμματα, συλλογικότητες τέχνης, ομοφυλοφιλικές ομάδες, συλλογικότητες παγκόσμιας αντίστασης, φοιτητές, περιβαλλοντολογικές ομάδες και οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά τη δράση η συμμαχία της ΡΥ αυτοδιαλύθηκε⁵. Ωστόσο, πέρα από τις συγκεκριμένες εμπειρίες, που επέδειξαν την αναμφισβήτητη δυνατότητά τους, τα δίκτυα έδωσαν χώρο σε πιο ευρείες, σταθερές και αποτελεσματικές μορφές συντονισμού, αυτή η ανικανότητα συνεργασίας σε μεγαλύτερη κλίμακα σίγουρα συνεισέφερε στην πώση του κινήματος των συνελεύσεων, που είδε τις προοπτικές της ανάπτυξης να ματαιώνονται. Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε, σε μορφή υπόθεσης, ότι η αποτυχία της Διαγειτονικής και η ανυπαρξία εναλλακτικών μορφών συντονισμού σημάδεψαν το τέλος της επεκτατικής δυναμικής του κινήματος. Ενώ υπήρχε η προοπτική οι συνελεύσεις να μπορέσουν να αρθρώσουν τις πράξεις τους σε μεγαλύτερη κλίμακα, επιβεβαιώθηκε η διαδικασία της «ανάπτυξης μέσω του πολλαπλασιασμού». Με όλους τους περιορισμούς της, η απλή ύπαρξη της Διαγειτονικής πιθανόν προσκαλούσε σε αυτοοργάνωση για τη συμμετοχή σε ένα χώρο που προσλαμβανόταν ως ανοικτός – σ' αυτή τη στιγμή, οι συνελεύσεις αναπαράγονταν σαν μανιτάρια σε κάθε γωνιά της πόλης. Όπως και στο βιολογικό κόσμο, αυτή η μορφή αναπαραγωγής (πολλαπλασιασμός) του κινήματος δε γέννησε μία ανάπτυξη σε βάρος των υπολοίπων – όπως στην περίπτωση των κομμάτων, που μεγαλώνουν με τη «συσσώρευση» ανταγωνιζόμενα το ένα το άλλο – αλλά κάθε καινούργια συνέλευση προσκαλούσε άμεσα στο να δημιουργηθούν άλλες⁶. Η έλλειψη ενός ευρύτερου οριζόντια συνεργασίας σίγουρα επηρέασε στη συγκράτηση της δυναμικής του πολλαπλασιασμού.

Η δυσκολία της οργάνωσης μορφών συνεργασίας σε μεγάλη κλίμακα πρέπει να ιδωθεί, γι' άλλη μια φορά, με την αδυναμία εγκαθίδρυσης σχέσεων εμπιστοσύνης και σαφών κανόνων λειτουργίας, που εγγυώνται την ισότητα των «κόμβων» (οριζοντιότητα) και το σεβασμό στις διαφορές τους (πολλαπλότητα) και που προστατεύουν το δίκτυο από τις εξωτερικές επιθέσεις (αυτονομία). Ένα σημαντικό μάθημα αυτής της διαδικασίας είναι ότι η σταθερότητα των εξωτερικών δεσμών και η δύναμη της δυναμικής του πολλαπλασιασμού είναι ευθέως ανάλογες στην ένταση των συγκεντρωτικών και ιεραρχικών επιθέσεων. Στο υπό εξέταση ζήτημα, τα κόμματα της αριστεράς ρίχτηκαν με βία και ένταση στο να ελέγξουν τα δίκτυα του κινήματος των συνελεύσεων, ενώ αυτά μεγάλωναν και συντονίζονταν σε μεγαλύτερη κλίμακα. Όταν αυτή η διαδικασία σταμάτησε, τα κόμματα έχασαν το ενδιαφέρον τους: οι συνελεύσεις ήδη δεν τους προσέφεραν την υπόσχεση της «συσσώρευσης» εξουσίας.

Το συμπέρασμα αυτού του τμήματος είναι παρόμοιο με εκείνο του προηγούμενου: οι αρχικοί περιορισμοί στο χτίσιμο δικτυακών μορφών συντονισμού προήλθαν από την ανικανότητα να δημιουργηθούν διαδικασίες και θεσμοί νέου τύπου, που γεννούν το ευνοϊκό έδαφος για την επέκταση των δικτύων. Η πορεία του κινήματος των συνελεύσεων δείχνει ότι υπάρχει μία αναπόφευκτη σύγκρουση ανάμεσα στις λογικές της ανάπτυξης μέσω του πολλαπλασιασμού – οριζόντιες – και της συσσώρευσης – ιεραρχικές – και ότι οι τελευταίες, απουσία θεσμικών μηχανισμών προ-

στασίας, καταλήγουν να επικρατούν πάνω στις πρώτες (τουλάχιστον στο σχέδιο του συντονισμού σε μεγάλη κλίμακα). Η επικράτηση των ιεραρχικών μορφών δε μεταφράζεται, ωστόσο, σε ένα αποτελεσματικό συντονισμό: η λογική τους έχει αποδείξει, ξανά και ξανά, ότι οδηγεί σε πολιτική ματαίωση. Αλλά η ισχύς τους είναι αρκετή για να μπλοκάρει ή να αναστέλλει την ανάπτυξη οργάνωσης με μορφή δικτύου. Γι' αυτό είναι απαραίτητο, για να το πούμε με μία μεταφορά, να περάσουμε από τα βιολογικά δίκτυα στα πολιτικά δίκτυα. Όλη η ιστορία της ανθρωπότητας είναι μάρτυρας των ισχυρών αυθόρμητων κοινωνικών ορμών («βιολογικές») προς τη δικτυακή και οριζόντια συνεργασία. Αλλά, επίσης, μαρτυρά ότι οι ορμές προς τη συγκεκριμένη τροποποίηση και την ιεραρχικοποίηση υπάρχουν και ότι θα τείνουν να επικρατούν, εκτός κι αν υπάρχουν πολιτικές προσπάθειες για να τις περιορίζουν και να τις διατηρούν υπό έλεγχο. Με τον όρο «πολιτικές» προσπάθειες αναφέρομαι σε εκείνες που υλοποιούνται σε τυπικές διαδικασίες και θεσμούς (δηλαδή, είναι προϊόν μιας πολιτικής συμφωνίας)⁷.

γ) στρατηγική (ή τα διλήμματα της αυτονομίας)

Η δυσκολία για να ενισχυθούν οι εσωτερικοί δεσμοί και να καθιερωθούν μορφές συνεργασίας που πάνε πιο κει απ' τους μικρούς πυρήνες έχει λειτουργήσει ως ένα θεμελιώδες μπλοκάρισμα για την ανάπτυξη μίας πολιτικής στρατηγικής θεμελιωμένης στην αυτονομία. Στον κύκλο της ανάπτυξης και της συστολής του κινήματος των συνελεύσεων έχω δει περιπτώσεις συντρόφων που, έχοντας στοιχηματίσει στην κατασκευή μίας αυτόνομης πολιτικής, κατέληξαν να αποδεχθούν τους κανόνες του παιχνιδιού της μελετημένης από την εξουσία πολιτικής. Μπροστά στην έλλειψη ικανότητας οργάνωσης μίας αυτόνομης πολιτικής που απλώνεται απλώς στο χώρο της γειτονιάς συχνά καταλήγαμε να παραδινόμαστε στις στρατηγικές του συντονισμού/ενοποίησης των κομμάτων. Είναι που, αν και έχουν αποδείξει ξανά και ξανά το ότι είναι άγονες, τουλάχιστον προσφέρουν μία προφανή ισχύ και υλικότητα. Η συνέλευσή μας, για παράδειγμα, καταλήγει να αποφασίσει, μετά από μία σημαντική συζήτηση, ότι θα συμμετέχει ως συνέλευση στην Εθνική Συνέλευση των Εργατών (Asamblea Nacional de Trabajadores, ANT), ένα χώρο βασικά ελεγχόμενο από λενινιστικές ομάδες. Αν και λίγοι σύντροφοι ψήφισαν με ενθουσιασμό, η απόφαση κατευθύνθηκε από το αναπάντητο δεδομένο ότι «σήμερα η ANT είναι το μοναδικό που υπάρχει». Με τον ίδιο τρόπο, διάφορες καμπάνιες στις οποίες συμμετέχουμε κινούνται κυρίως από κόμματα: πάλι εδώ, για να εξαπλωθούμε στο χώρο οφείλουμε να εμπιστευτούμε ιεραρχικούς θεσμούς των οποίων τα χαρακτηριστικά, ωστόσο, αποκρητύσσουμε μέσα στη δική μας κατασκευή. Παράλληλα, μπροστά στη συχνή αποτελεσματικότητα της δικής μας πολιτικής χωρίς αντιπροσώπους, πολλοί επιστρέφουν στην αντιπροσώπευση (ακόμα και κάτω από μεθόδους ακραία αντιπροσωπευτικές).

Το ίδιο πρόβλημα αναπαράγεται στον εξωτερικό των αγωνιζόμενων οργάνωσεων χώρο. Η έλλειψη μηχανισμών, που μας επιτρέπουν να αρθρώνουμε τις δικές μας οκόρπιες δυνάμεις για να τις μεταμορφώσουμε σε πραγματικές και συγκεκριμένες εναλλακτικές αλλαγής, μας απομακρύνει κάθε φορά και πιο πολύ από τη μη δραστήρια κοινωνία. Η αργεντίνικη κοινωνία, που φώναξε «Να φύγουν όλοι!» και εναπόθεσε τις ελπίδες ανανέωσης στο κίνημα των συνελεύσεων, κατέλη-

ξε να απομακρυνθεί μπροστά στο καταφανές ότι, στην πραγματικότητα, έχουμε λίγα πραγματικά για να της προσφέρουμε. Σ' αυτό το πλαίσιο, σήμερα ο πληθυσμός αποφάσισε να εναποθέσει πάλι τις ελπίδες του στο παραδοσιακό πολιτικό σύστημα, παραδιδόμενος με ενθουσιασμό στις κρατικές στρατηγικές της εκ νέου αιχμαλωσίας που σήμερα ενσαρκώνει ο Néstor Kirchner. Για κάποιους μήνες, μετά τη βαθιά κρίση του 2001, η κοινωνία στο σύνολό της απέστρεψε το βλέμμα της από το κράτος, έκλεισε την τηλεόραση και άνοιξε τα αφτιά της για να μας ακούσει. Οικτρά, σ' αυτή τη στιγμή, δεν είχαμε πραγματικές εναλλακτικές να της προσφέρουμε – και δεν εννοούμε εναλλακτικές ριζικής αλλαγής: ούτε που μπορούσαμε να αναπτύξουμε μορφές πολιτικής συμμετοχής σημαντικής για εκείνους που δεν ήταν έτοιμοι να μετατραπούν σε επαγγελματίες ακτιβιστές. Δεν είναι να μας εκπλήσσει, τότε, η διπλή πραγματική εκ νέου αιχμαλωσία: εκείνη του κοινού κόσμου, από τη μεριά του κράτους, και εκείνη πολλών ακτιβιστών και κινημάτων από τη μεριά της παραδοσιακής πολιτικής της λενινιστικής ή εθνικιστικής αριστεράς, που συμπαθούσαν τις αυτόνομες στρατηγικές.

Επιπλέον των ήδη σχολιασμένων παραγόντων, υπάρχει ένα τελευταίο στοιχείο που δυσκολεύει τη δουλειά της σκιαγράφησης και της εξαγωγής αποτελεσματικών μορφών αυτόνομης πολιτικής. Πρόκειται για μία αφελή και απλοϊκή σύλληψη αυτονομίας και οριζοντιότητας, που ανακυκλώνεται ανάμεσα σε πολλούς «αυτονομιστές». Για κάποιους, η αυτόνομη πολιτική είναι η κατασκευή «αυτόνομων χώρων» πολιτικής συνάντησης και οικονομικής παραγωγής, έξω και στο περιθώριο της οργανωμένης από το κράτος αγοράς και πολιτικής. Πιο πολύ απ' το να επιλυθούν τα διλήμματα με τα οποία έρχεται ο καθένας αντιμέτωπος, για τους αφελείς αυτονομιστές πρόκειται απλώς για την αγνόησή τους και για το χτίσιμο μίας «παράλληλης κοινωνίας» με την απλή δύναμη της θέλησης και του ενθουσιασμού. Ενάντια στον ατομικισμό του παρόντος φαντάζονται μία ανειλικρινή μανούβρα που συνίσταται στην άρνηση του ατόμου και το αντικαθιστά με μία φανταστική κοινότητα, όπου το ατομικό «διαλύεται» μέσα στο συλλογικό. Ενάντια στην καταπίεση των πολιτικών (το κράτος και τα κόμματα) και των οικονομικών θεσμών (η αγορά), φαντάζονται ότι φτάνει μόνο να εξοντώσεις κάθε κανόνα και θεσμό και να καθαρίσεις έτσι το έδαφος για μία ελεύθερη ροή της κοινοτιστικής ενέργειας – εξ ορισμού, αυτή μόνη, αυθόρμητα, θα δημιουργήσει τις συνθήκες για τη συλλογική ευτυχία.

Αυτή η σύλληψη χάνει από τα μάτια της, ωστόσο, ότι ο αγώνας για την αυτονομία εκτείνεται σε όλο το μήκος της κοινωνίας, ακόμα και στο κράτος. Αν αγνοούμε μόνο την κρατική πολιτική, ποτέ δε θα μπορέσουμε να ανταγωνιστούμε της στρατηγικές της νέας αιχμαλωσίας, που το κράτος σκιαγραφεί κάθε φορά που παράγουμε μία έξοδο, μία σημαντική αυτόνομηση της κοινωνικής ζωής ως προς την εξουσία. Αν δεν αναπτύξουμε διαφορετικές μορφές παγκόσμιας και αποτελεσματικής διαχείρισης του κοινωνικού, ο κόσμος θα καταλήγει πάντοτε στην ασφάλεια του γνωστού: του κράτους και της μελετημένης από το κράτος πολιτικής και των οικονομικών σχέσεων, όπου επικρατεί το ατομικό συμφέρον. Είναι θεμελιώδεις να εφεύρουμε μία επιφάνεια που να μας επιτρέπει να ενεργούμε πάνω στο σχέδιο του κράτους/αγοράς χωρίς αυτό να καταλήγει να μας απορροφά ή να μας καταπίνει. Η στρατηγική Lula – να φτιάχνεις ένα κόμμα και να βάζεις «έναν από εμάς» στην εξουσία – είναι ορατή, εξυπηρετεί μόνο για να κάνει ανενεργά τα κοινωνικά κινήματα. Χρειαζόμαστε πολιτικές δομές, ακόμη και εκπροσωπευτικές, με χαρακτηριστικά μέχρι τώρα αδιανόητα. Έτσι ακριβώς, αν δεν εφεύρουμε δομές νέου τύπου – τόσο για τα δικα

μας κινήματα όσο και για τη διαχείριση του κοινωνικού – εκτιθέμεθα σ' αυτό που η βορειοαμερικανίδα φεμινίστρια Jo Freeman αποκάλεσε ήδη πριν χρόνια, όχι χωρίς διορατικότητα, «η τυραννία της έλλειψης δομών». Ακόμα κι αν εξαλείψαμε ολοκληρωτικά τις κοινωνικές τάξεις, την πατριαρχία και κάθε μορφή καταπίεσης, οι σύγχρονες κοινωνίες δε θα οργανώνονταν αυθόρμητα αφήνοντάς τα όλα στο χέρι της «ελεύθερης ροής της κοινοτιστικής ενέργειας». Χρειάζεται να αναπτύξουμε δομές, κανόνες και μορφές λειτουργίας νέου τύπου, που να μπορούν να οπτικοποιηθούν, να συζητηθούν, να «ελεγχθούν», να «περιοριστούν». Αντιθέτως, θα ανοίγαμε τις πόρτες μόνο σε άτυπες ηγεσίες και σε ανομολόγητες εξουσίες ή απλώς στο βασίλειο της στασιμότητας και της πολιτικής αναποτελεσματικότητας. Το ίδιο ισχύει για το δεσμό ανάμεσα στο άτομο και την κοινότητα: το θεμελιώδες καθήκον της πολιτικής αυτονομίας είναι να επαναδιαπραγματεύεται τους χώρους με τον έναν ή τον άλλο τρόπο ώστε να εγγυάται ότι η αλληλεγγύη είναι η ανώτερη αξία της κοινωνικής ζωής. Χωρίς να επιλύσουμε αυτά τα ζητήματα, δε θα καταφέρουμε να δουλέψουμε με σημαντικά κομμάτια του πληθυσμού και χωρίς αυτά δεν υπάρχει πολιτική αυτονομία. Η καταφυγή σε ρομαντικές λύσεις μας εκτοξεύει αλάνθαστα στο πεδίο του εξωπραγματικού.

Τελικά λόγια

Αν και αφιερώθηκα στο να κάνω έναν απολογισμό του κινήματος των συνελεύσεων στην Αργεντινή, είμαι σίγουρος ότι τα συμπεράσματά μου εφαρμόζονται περισσότερο ή λιγότερο και σε άλλα οριζόντια ή αυτόνομα κινήματα της χώρας και ίσως και του εξωτερικού. Αναδρομικά, μπορούν να βρεθούν κινήματα παρόμοια των συνελεύσεων, που έχουν μία παρόμοια τύχη. Όπως οι συνελεύσεις, οι πρώτοι απεργοί και οι λέσχες ανταλλαγής, για να αναφέρω μόνο δύο παραδείγματα, μπορούν, επίσης, να επιστρέψουν στο σημείο μηδέν της κοινωνικής ζωής μπροστά στην καταστροφή του κόσμου του κράτους και της αγοράς. Όπως οι συνελεύσεις, και αυτά, επίσης, αναπτύσσονται με καινοτόμες και αποκαλυπτικές μορφές και εμπειρίες. Και, επίσης, όπως οι συνελεύσεις, ήταν θύματα των διαλυτικών και πειθαρχικών δυνάμεων του κράτους και της αγοράς και της δικής τους ανικανότητας να αναπτύξουν αποτελεσματικές εναλλακτικές νέου τύπου.

Το κίνημα των συνελεύσεων, που κάποιες φορές τρομοκράτησε το συντηρητικό τύπο (που έτρεμε την άφιξη των «σοβιέτ») και τον πρόεδρο Duhalde («δεν μπορεί να κυβερνούν οι συνελεύσεις») πνέει τα λοίσθια. Ίσως ξαναγεννηθεί, ίσως μεταλλαχθεί σε άλλο πράγμα, ίσως εξαφανιστεί ολοκληρωτικά. Αυτή τη φορά το κίνημα των συνελεύσεων έχει εξυπηρετήσει μόνο στο να επιτρέψει να τεθούν τα προβλήματα και τα ερωτήματα που άλλοι, στο μέλλον, ίσως καταφέρουν να απαντήσουν. Αν είναι έτσι, έχει παίξει ένα θεμελιώδη ρόλο.

Buenos Aires, 26 Μαρτίου 2004

¹ Παραθέτω συγκεκριμένα παραδείγματα στα κείμενά μου «Εικόνες μίας καινούργιας και μίας παλιάς αριστεράς» και «Κατοαρόλες, Ψωμιά και Λαϊκή Εξουσία», ό.π. Βλ., επίσης, Ana Maria Fernandez, κ.ά.: «Η θάλασσα σε ένα μπουκάλι», *Cuadernos del Sur*, αρ. τχ 33, περιοδικό του Εθνικού Πανεπιστημίου της Quilmes, Buenos Aires, 2002.

² Βλέπε, για παράδειγμα, το βιβλίο της βορειοαμερικανίδας ακτιβίστριας Marina Sitrin (υπό έκδοση). Η ηχώ της δικής μας εξέγερσης σε άλλα μέρη του κόσμου μπορεί να ιδωθεί σε πολλές ενδεί-

ξεις, από τις καταστροφές της Μαδρίτης, του Μόντρεαλ και του Παρισιού, μέχρι τις μεθόδους συνέλευσης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Συμβουλίου (εμπνευσμένες σαφώς από τις αργεντινικές συνέλευσεις). Κάποιες από αυτές τις ενδείξεις καταγράφονται στο ντοκιμαντέρ 19/20 Αντηχήσεις μίας εξέγερσης (παραγωγή 2002 από τους Martín Bergel, Maité Llanos, María Eva Blotta, Federico Sinz, Juan Laguna, Ezequiel Adamovsky, Mariana Percovich και Barra Producciones).

³ Αποδεικνύεται ενδιαφέρον ότι πολλοί από αυτούς του νέους κατέληξαν να κάνουν ομάδες σε άλλους πολιτικούς χώρους, αυτή τη φορά φτιαγμένες με συναισθηματικότητα. Για τις εντάσεις στις συνέλευσεις, βλ. επίσης, Ana María Fernández κ.α.: «Οι συνέλευσεις και οι εντάσεις τους: συλλογικοί χώροι άμεσης δράσης», περιοδικό Το Ομαδικό Πεδίο, νο 44, Buenos Aires, Απρίλης 2003.

⁴ Μία λεπτομερής περιγραφή αυτής της διαδικασίας μπορεί να βρεθεί στις εργασίες μου «Εικόνες μίας καινούργιας και μίας παλιάς αριστεράς» και στο «Αντανακλάσεις γύρω από τις Συνελεύσεις στην Αργεντινή». Βλ. επίσης, Nicolas Furlanis: «Φθινή Φιλοσοφία για το Κίνημα των Συνελεύσεων» (3/10/03, στο www.argentina.indymedia.org).

⁵ Για περισσότερες λεπτομέρειες της ΡΥ, βλ. το κείμενό μου «Υπόθεση για την Αστική Απεργία».

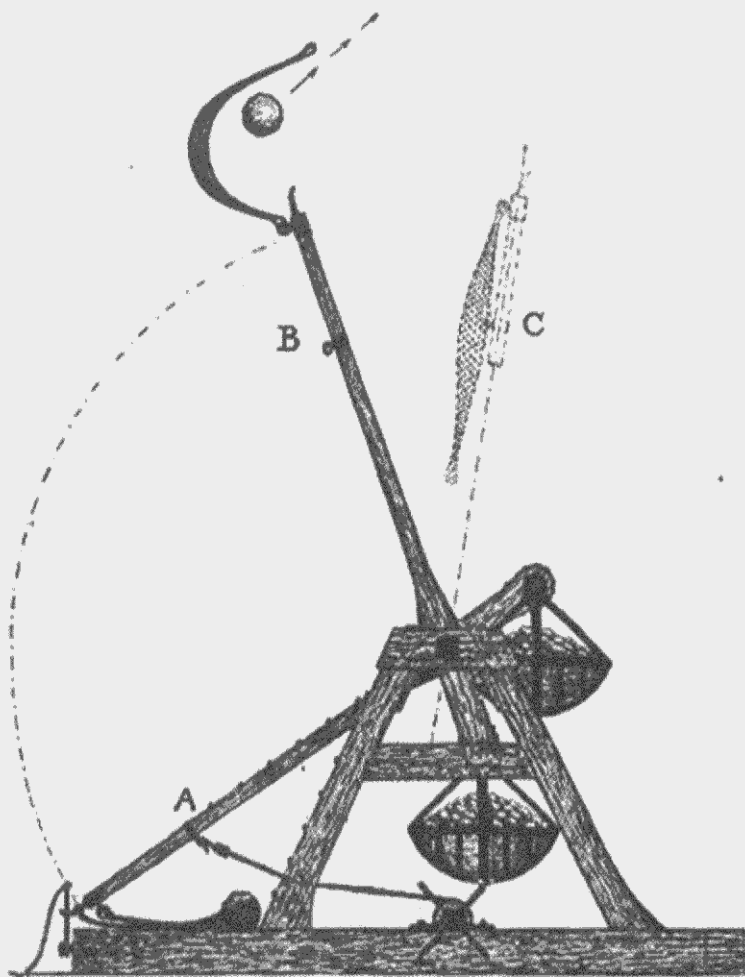
⁶ Παίρνω αυτές τις ιδέες από τους φίλους μου του Σημείου Μηδέν. Βλ. Σκέψη για τις Συνελεύσεις, νο 3 του Σημείου Μηδέν, Rosario, Ιούλιος 2002.

⁷ Ο Arturo Escobar έχει μελετήσει τη δυναμική των δικτύων υπό το φως της θεωρίας του κυβερνοχώρου και της περιπλοκής. Αν και οι δύο μαρτυρούν την επιτακτικότητα των αληθινών «ευφυνών κοινοτήτων» χωρίς κέντρο ή ιεραρχία, επίσης εμφανίζεται ξεκάθαρα η μόνιμη δυνατότητα να υποδουλώνονται σε δομές εξουσίας, που απορρέουν από το ίδιο το δίκτυο και που μόνο μια έγκαιρη προληπτική/διορθωτική παρέμβαση μπορεί να αποτρέψει. Πέρα απ' το ότι παρατηρούμε για πρώτη φορά αυτά τα δικτυακά φαινόμενα, συναντούμε την προϊστορία αυτού που ο Escobar αποκαλεί «σκέψη συρροής». Βλ. A. Escobar, «Άλλοι Κόσμοι Είναι (Hδν) Έτοιμοι: Κυβερνο-Διεθνισμός και Μετα-Καπιταλιστικές Κουλτούρες», στο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ. Διαθέσιμο στο www.zmag.org/lac.htm.

αρχές του 2002

λαϊκή συνέλευση
σε κάποια γειτονιά του Buenos Aires

Θερσίτης

ΧΩΡΟΣ ΡΑΔΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ
ΝΕΙΣΤΟΡΟΣ & ΕΤΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ-ΙΛΙΟΝ
www.thersitis.gr